

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**İSLAMİ BANKACILIKTA KREDİ YÖNTEMLERİ VE
KREDİ TÜRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:
Kamil ÇAPAK

İSTANBUL, 2019

T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANS BİLİM DALI

**İSLAMİ BANKACILIKTA KREDİ YÖNTEMLERİ VE
KREDİ TÜRLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan:

Kamil ÇAPAK

Öğrenci No:

140714050

Danışman:

Prof. Dr. Yunus KİSHALI

İSTANBUL, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İslami Bankacılıkta Kredi Yöntemleri ve Kredi Türleri” başlıklı çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 15/06/2019

Kamil ÇAPAK

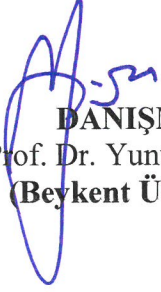

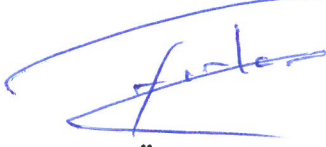
T.C.
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

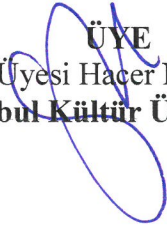
15.06.2019

Enstitümüz *İşletme* Anabilim Dalı *Finans* Programı yüksek lisans öğrencilerinden **140714050** numaralı **Kamil ÇAPAK**’ın “*Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği “*İslami Bankacılıkta Kredi Yöntemleri Ve Kredi Türleri*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 21/05/2019 tarih ve 2019/21 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince (8.5.) dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında ~~oyçokluğu/oybirliği~~ ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 4 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Prof. Dr. Yunus KİSHALİ
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Talat FİRLAR
(Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Hacer Neyir TEKELİ
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Kamil ÇAPAK
Danışmanı : Prof. Dr. Yunus KİSHALI
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans, 2019
Alanı : Finans
Anahtar Kelimeler : İslami Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Kredi Türleri, Kredi Yöntemleri, Faiz

ÖZ

İSLAMİ BANKACILIKTA KREDİ YÖNTEMLERİ VE KREDİ TÜRLERİ

Bu çalışmanın amacı İslami bankacılık sistemindeki kredi yöntemleri, bu yöntemlerin nasıl işlediği ve ülkemizde İslami bankacılık sistemi ile faaliyet gösteren katılım bankacılığının sunduğu kredi türlerini detaylı olarak incelemektir. Bu çalışmada ilk olarak İslami bankacılığın tarihi, doğuş nedenleri, dünyaya yayılma nedenleri, İslam dininde faizin yeri, faiz ile kâr arasındaki farklar, faizin çeşitleri, zararları incelenmiştir.

Çalışmanın ilerleyen safhalarında İslami bankacılığın dünyada ve Türkiye’deki uygulama biçimleri ile Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise İslami bankacılık sisteminde yer alan kredi yöntemleri ile ülkemizde faaliyetini sürdüren katılım bankacılık sistemindeki ürünler incelenmiştir. Çalışmanın sonuçları olarak İslami bankacılık sisteminde de konvansiyonel bankacılık sistemindeki kadar bir kitleye hitap edebilecek ürün yelpazesinin bulunduğu ve bu ürünlerin direkt olarak ülkelerin kalkınmasına etki ettiği görülmüştür. Ayrıca faiz hassasiyeti olan kişilere ait fonlarında İslami bankacılık sistemi ile ekonomiye kazandırıldığı görülmüştür.

Name and Surname : Kamil ÇAPAK
Supervisor : Prof. Dr. Yunus KİSHALI
Degree and Date : Master, 2019
Major : Finance
Key Words : Islamic Banking, Participation Banking, Credit Types,
Credit Methods, Interest

ABSTRACT
CREDIT METHODS AND CREDIT TYPES IN ISLAMIC
BANKING

The aim of this study is to examine the credit methods in the Islamic banking system, how these methods work, and the types of loans offered by participation banking operating in the Islamic banking system in our country. In this study, the history of Islamic banking, the reasons of birth, the reasons of spread to the world, the place of interest in Islam, the differences between interest and profit, the types of interest, the losses are examined.

Islamic banking in the later stages of the study and application forms with the participation banks in Turkey the world operating in Turkey were discussed.

In the last part of the study, the products in the participation banking system, which operates in our country, have been examined with the credit methods in the Islamic banking system. As a result of the study, it has been seen in the Islamic banking system that there is a range of products that can appeal to an audience as much as in the conventional banking system and that these products directly affect the development of countries. In addition, it has been observed that the funds of interest sensitive individuals have been brought to economy through Islamic banking system.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZ	i
ABSTRACT.....	ii
TABLolar LİSTESİ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İSLAMİ BANKACILIK SİSTEMİ

1.1. İslami Bankacılık	3
1.1.1.İslami Bankacılığın Tanımı ve İlkeleri	3
1.1.2.İslami Bankacılığın Doğuşu ve Gelişimi	5
1.1.3.İslami Bankacılığın Yaygınlaşma Nedenleri	8
1.1.3.1.Dini Nedenler	8
1.1.3.2.Sosyal Nedenler	9
1.1.3.3.Ekonomik Nedenler	10
1.1.3.4.Politik Nedenler	12
1.2. Faiz-Ribâ Kavramı ve İslam’da Faizin Yeri	12
1.2.1.Faiz-Ribâ Tanımı.....	13
1.2.2.Faiz-Ribâ Türleri	15
1.2.2.1. Ribâ’l-Cahiliyye	15
1.2.2.2. Ribâ’l-Fadl	15
1.2.3.Faizin Zararları	16
1.3. Faiz ve Kâr	17
1.4. İslam’da Faizin (Ribâ) Yeri	18
1.5. Faiz Yasağının Yaraları	19

İKİNCİ BÖLÜM DÜNYA’DA VE TÜRKİYE’DE İSLAMİ BANKACILIK (KATILIM BANKACILIĞI)

2.1. Dünyada İslami Bankacılık.....	21
2.2. Dünya’da İslami Bankacılığın Gelişimi.....	21

2.3. Dünya’da İslami Bankacılık Uygulamaları.....	25
2.3.1.Suudi Arabistan	26
2.3.2.Malezya	26
2.3.3.Mısır	27
2.3.4.Pakistan	27
2.3.5.İran	27
2.3.6.Sudan.....	28
2.3.7.Ürdün.....	28
2.3.8.Kuveyt	28
2.3.9.Bahreyn	29
2.3.10. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE).....	29
2.3.11. Katar.....	29
2.3.12. Avrupa.....	30
2.3.13. İngiltere	30
2.3.14. Amerika Birleşik Devletleri (ABD).....	31
2.4. Dünya Geneline İslami Finansı Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar	31
2.4.1.İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI).....	32
2.4.2.İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)	32
2.4.3.Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (MASB).....	32
2.4.4.Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi (IILM).....	32
2.4.5.İslam Kalkınma Bankası (IDB).....	33
2.4.6.Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM)	33
2.4.7.İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı (IIRA).....	33
2.5. Türkiye’de İslami Bankacılığın (Katılım Bankacılığı) Gelişimi	34
2.6. Türkiye’de Faaliyet Gösteren İslami Bankalar (Katılım Bankaları).....	35
2.6.1.Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	35
2.6.2.Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	36
2.6.3.Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	37
2.6.4.Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	38
2.6.5.Vakıf Katılım Bankası A.Ş.....	39
2.6.6.Emlak Katılım Bankası A.Ş.	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İSLAMİ BANKACILIK (KATILIM BANKACILIĞI)
SİSTEMİNDE KREDİ TÜRLERİ VE KREDİ YÖNTEMLERİ

3.1. İslami Bankacılıkta (Katılım Bankacılığı) Kredi Türleri.....	41
3.1.1. Nakdi Kredi Türleri.....	41
3.1.1.1. Ticari Nakdi Kredi Türleri.....	41
3.1.1.1.1. Kurumsal Finansman Desteği	41
3.1.1.1.2. Taksitli Ticari Finansman.....	42
3.1.1.1.3. Esnek Destek Finansmanı	42
3.1.1.1.4. Fonlu Çek	42
3.1.1.1.5. Doğrudan Borçlandırma Sistemi (DBS)	43
3.1.1.1.6. KGF Destekli Finansman	43
3.1.1.1.7. Proje Finansmanı	44
3.1.1.1.8. Eximbank Sevk Öncesi İhracat Kredisi	45
3.1.1.1.8. GSM Kredileri	45
3.1.1.1.9. SEP Kredileri.....	46
3.1.1.1.10. Ülke (ECA) Kredileri	46
3.1.1.2. Bireysel Nakdi Kredi Türleri.....	46
3.1.1.2.1. İhtiyaç Kredisi	47
3.1.1.2.2. Konut Kredisi	47
3.1.1.2.3. Arsa Kredisi.....	47
3.1.1.2.4. Taşıt Kredisi	47
3.1.1.2.5. İşyeri Kredisi	48
3.1.2. Gayri Nakdi Krediler.....	48
3.1.2.1. Referans Mektubu	48
3.1.2.2. Teminat Mektupları	48
3.1.2.3. Kabul-Aval Kredisi	49
3.1.2.4. Akreditif	49
3.2. İslami Bankacılıkta Kredi Yöntemleri.....	50
3.2.2. Murabaha.....	50
3.2.3. Mudarebe.....	51
3.2.4. Müşareke	52
3.2.5. İcara.....	53

3.2.6.Selem.....	54
3.2.7.İstisna	55
3.2.8.Teverruk	55
3.2.9.Karz-ı Hasen.....	57
3.2.10.Komodite (Commodity)	58
3.2.11.Risk Sermayesi.....	58
3.2.12.Sukuk.....	59
SONUÇ	62
KAYNAKÇA.....	63

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1: Faiz (Ribâ) ve Kâr Karşılaştırması	18
Tablo 2: Dünya’da İslami Bankacılığın Gelişim Süreci	23
Tablo 3: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı.....	35
Tablo 4: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük	36
Tablo 5: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı.....	36
Tablo 6: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük	37
Tablo 7: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı.....	37
Tablo 8: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük	38
Tablo 9: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı.....	38
Tablo 10: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük	39
Tablo 11: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı	39
Tablo 12: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük.....	40

KISALTMALAR

AAOIFI	: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions (İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu)
ABG	: Albaraka Bankacılık Grubu
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri,
A.Ş.	: Anonim Şirket
ATM	: Automatic Teller Machine (Bankamatik)
AVM	: Alışveriş Merkezi
BAE	: Birleşik Arap Emirlikleri
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BCH	: Borçlu Cari Hesap
BSMV	: Bankacılık Sigorta Muamele Vergisi
DBS	: Doğrudan Borçlandırma Sistemi
DEK	: Döviz Endeksli Kredi
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
DMI	: Dar-Al Mal Al-Islam (Dar-Al Mal-Islam Bankası)
ECA	: Export Credit Agency (İhracat Kredi Ajansı)
GES	: Güneş Elektrik Santrali
HES	: Hidro Elektrik Santrali
IFSB	: Islamic Financial Services Board (İslami Finansal Hizmetler Kurulu)
IDB	: Islamic Development Bank (İslam Kalkınma Bankası)
IIFM	: International Islamic Financial Market (Uluslararası İslami Finansal Piyasa)
IIRA	: Islamic International Rating Agency (İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı)
IILM	: International Islamic Liquidity Management Corporation (Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi)
İFHKS	: İslami Finansal Hizmet Kurulu Sekreterliği
İYTM	: İslami Tasfiye Yönetimi Merkezi
İKB	: İslam Kalkınma Bankası
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükte İşletmeler

KMH	: Kredili Mevduat Hesabı
MASB	: Malaysian Accounting Standart Board (Malezya Muhasebe Standartları Kurulu)
MİFM	: Malezya İslami Finans Merkezi
MSI	: Muslim Saving and Investments (Müslüman Tasarruf ve Yatırımlar)
MÖ	: Milattan Önce
NCB	: National Commercial Bank (Ulusal Ticaret Bankası)
OPEC	: Organization of Petroleum Exporting Countries (Petrol İhraç Eden Ülkeler Organizasyonu)
OECD	: Organization for Economic Co-operation and Development (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü)
ÖFK	: Özel Finans Kurumu
RES	: Rüzgâr Enerji Santrali
SÖİK	: Sevk Öncesi İhracat Kredisi
SEP	: Saudi Export Program (Suudi İhracat Programı)
TL	: Türk Lirası
USD	: United States Dollars (Birleşik Devletler Doları)
v.b.	: Ve Benzeri

GİRİŞ

İslami bankacılık sistemi Müslüman ülkelerde faiz hassasiyeti bulunan insanların paralarını bankalara getirmemesi yastık altında tutması nedeniyle fonlar ekonomiye kazandırılmamıştır. Ayrıca 1970’li yıllarda petrol fiyatlarında yaşanan hızlı yükseliş özellikle halkın çoğunluğunun Müslüman olduğu ülkelerde ciddi bir sermaye birikimine neden olmuştur. Bu sermaye birikimi ve biriken fonların insanların faiz hassasiyeti olmasından dolayı reel ekonomiye aktarılamaması sonucunda İslam dininin liderleri ve yöneticileri bir araya gelerek faizsiz bir bankacılık modeli arayışına girmişlerdir. Bu arayışın sonunda faizsiz sistemle işleyen dünyanın ilk katılım bankası Mit Gamr ismi ile 1965 yılında Mısır’da kurulmuştur. Böylelikle İslami bankacılık ilk adımı atılmıştır.

İlk başlarda sadece körfez ülkelerinde faaliyet gösteren İslami bankacılık sistemi gerek ürün gerekse alt yapı olarak konvansiyonel bankacılık sisteminin çok gerisinde hareket etmekteydi. Fakat ilerleyen dönemlerde insanların taleplerinin artması ve İslami bankacılık sisteminin çok rağbet görmesi ile sistem kitlelere hitap edebilmek için yeni ürünler geliştirmeye başladı. İslami bankacılık Körfez ülkeleri dışına Asya Pasifik’e doğru sınırlarını genişletmeye başladı. Sonrasında ABD ve Avrupa’da İslami bankacılık adına çalışmalar yapıldı. Özellikle İngiltere İslami bankacılıkta Avrupa’nın merkezi olmak için devlet desteği ile çok önemli adımlar attı.

İslami bankacılık sistemi 16 Aralık 1983 yılında çıkartılan Kanun Hükmünde Kararname ile Türkiye’ye girişini yaptı. Dünyada bu tür bankalara İslami banka denilirken Türkiye’de bu isim Özel Finans Kurumu olarak belirlendi. Özel Finans Kurumlarının kurulması için yasal dayanaklar sağlanmıştı. ÖFK’ların hukuki statüsü 25 Şubat 1985 tarihinde tamamlandı. İslami bankacılığın Türkiye’deki serüveni bu şekilde başlamış olup, günümüzde bu sistemle hizmet veren altı adet kuruluş bulunmaktadır.

İslami bankacılık ürünlerinin temeli kâr ve zarara ortak olmaya dayanmakta olup, elde edilecek getiri hiçbir zaman net olmamaktadır. Ayrıca firmaların finansman ihtiyaçlarını karşılarken mal ve hizmet alımına aracılık yaparak reel ekonomiye katkıda bulunmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde İslami bankacılığın tanımı, ilkeleri ile bu bankacılık sisteminin doğuş ve yaygınlaşma nedenleri incelenmiştir. Ayrıca birinci bölümde faiz-ribâ tanımı ve faizin İslam'daki yeri ile faiz ile kâr arasındaki farklar incelenmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde dünyada ve Türkiye'de İslami bankacılığın mevcut durumu incelenmiştir. Ayrıca bu bölümde dünya genelinde İslami finansı düzenleyici ve denetleyici kuruluşlar incelenmiş olup, Türkiye'de katılım bankacılığı üzerine faaliyet gösteren kuruluşlar hakkında detaylı bilgi verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde İslami bankacılıkta (Katılım Bankacılığı) kredi türleri incelenmiş olup, bu kredi türlerinin vade yapıları ile bireysel ve kurumsal bazda incelenmiştir. Bu bölümün devamında İslami bankacılıkta kredi yöntemleri detaylı olarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIK SİSTEMİ

1.1. İslami Bankacılık

1.1.1. İslami Bankacılığın Tanımı ve İlkeleri

Müslüman ülkelerde faize hassas kesimlerin paralarını bankalara getirmeyip yastık altında tutmaları, ayrıca 1970’li yıllarda petrol fiyatlarında yaşanan hızlı artışın özellikle çoğunluğu Müslüman olan körfez ülkelerinde ciddi sermaye birikimi oluşturması sonucu bu ülkelerdeki dini liderler ve yöneticilerin faizsiz bir bankacılık yolunda arayışa gitmesine neden olmuştur.

Bu bankacılık alanında yapılan araştırmalar sonunda dinimizce serbest olan, temelinde ticareti esas alan Şer’i kurallara göre hazırlanan, konvansiyonel bankaların sunduğu hizmetlerin tamamına yakınına sunan, faiz ve hile işlemlerini içinde kesinlikle barındırmayan bir bankacılık modeli ortaya çıkmıştır. Bu modelin ismi İslami Bankacılık sistemidir (Utku, 2018, s. 4).

Konvansiyonel bankalar ile İslami bankalar arasında işleyiş açısından çok büyük farklılıklar yoktur. Bu iki sistemin arasındaki temel fark iş yapma şeklidir. İslami bankacılığın sisteminde şer’i kurallar hakimdir. Bu sistemde faaliyet gösteren bankalar İslami kurallara göre faaliyet göstermeli ve kesinlikle faiz yasağına uymalıdır. Uluslararası literatürde bu tür bankalar “İslami Banka” olarak isimlendirilmektedir (Yanpar, 2015, s. 125).

İslam bankacılığı da genel bankacılık gibi güven, istikrar, emniyet ve kârlılık gibi temel ilkelere dayanmakla beraber bunlara ilave olarak kendine özgü bazı ilkeleri barındırmaktadır. Bu ilkelere İslami bankacılık ilkeleri denilmektedir (Utku, 2018, s. 4).

İslami bankacılık ilkelerinin kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Hz. Muhammed'in (Aleyhisselam) sünnetine dayanmaktadır. Bu ilkeler özetle şu şekildedir (TKBB, 2018, s. 11).

- Faizsizlik; bankacılıkta fon toplarken, kullandırırken ve diğer tüm işlemlerde kesinlikle faize bulaşmamaktır.
- Reel ekonomiye dayalı bir bankacılık işleyişi; paranın bir mal olmadığı ve satın alma gücünü temsil ettiğini destekler. Bu bankacılıkta nakit kredi kullandırımı yoktur. Kredi finansmanında para müşteriye değil satıcıya ödenir. Başka bir deyişle finansman nakit teminine değil mal alımına yöneliktir. Bu sebeple tamamen reel sektöre ve reel ekonomiye yönelik bir bankacılıktır. Herhangi bir mal, hizmet, proje vb. olmadan finansman sağlanamaz.
- Risk paylaşımı esası; riskin tek tarafa yüklenmesi yerine paylaşılmasının esas alınmasıdır. Fon toplama işlemleri kâra ve zarara katılma şeklinde olup, finansman temininde ise ortaklık esasında risk paylaşımı şeklindedir.
- Belirsizlikle malul (garar ve cehalet) işlemler yasaktır.
- Yüksek risk ve spekülasyon yasaktır. Forex vb. gibi yüksek risk taşıyan işlemler yasaklanmıştır.
- Zararlı faaliyet ve ürünler yasak olup, sadece İslam hukuku kurallarına uygun faaliyet ve ürünler işleme konu olabilir. İnsan sağlığına zararlı olan ürünler, alkollü içecekler, tütün ve türevleri, şans oyunları, silah, erotik yayınların finansmanı yasaklanmıştır.
- Sözleşmelerde bulunan şartlar İslam hukukuna aykırı olmamakla beraber belirlenen şartlara riayet edilmesi gerekmektedir.
- Sözleşme yükümlülükleri ve bilgileri net olarak açıklanmalıdır.
- Adaletli olunmalıdır. Adaletsizliğe ve istismara yol açan tüm işlemler yasaktır.

1.1.2. İslami Bankacılığın Doğuşu ve Gelişimi

Müslümanlar hayatın her alanında İslam dininin emrettiği kurallar üzerine yaşamlarını şekillendirmelidir. Kişi yaşamını bu sınırlar içerisinde devam ettirmelidir. Zira İslam, yaşamın tüm alanlarını kapsamaktadır. Güncel hayattaki meslekler ve ekonomik ilkeler de yaşamın bir parçasını oluşturmaktadır. Bu sebeple iktisadi mevzular, toplumun diğer sorunlarından bağımsız olarak tek başına değil, yaşamın bütünlüğü içerisinde ele alınmalıdır (Zaim, 1992, s. 24).

İslami bankacılık sisteminin ortaya çıkışı temelde faizin İslam dininde yasaklanmış olmasına dayanmaktadır. Faiz içeren işlemler yapılması durumunda dinen sorumluluk altına girildiğini bildiren ayetlerin olması insanların faizden uzak durmasının en önemli sebebidir. Bu ayetler faiz alıp vermenin insanları sosyal açıdan da zora sokacağını belirtmiştir. İslam dini faiz alıp vermeyi ayetlerle yasakladığı için Müslümanlar iman, ahlak ve ekonomik yönden bu yasağa uymak zorundadır (Mutlu , 2003, s. 298).

Dinlerin birçoğunda kısmen veya tamamen faizin yasaklanmasına karşın birçok dönemde faizli işlemler devam etmiştir. XIV. Yüzyıldan itibaren faizli işlemler örgütlenmiş kuruluşlar ve ileri gelen aileler tarafından yapılmaya başlanmıştır. İlerleyen dönemlerde ise konvansiyonel bankalar oluşmuştur. Konvansiyonel bankaların İslam ülkelerinde faaliyetlerine başlaması sonrasında, Müslümanların birikimlerinin değerlendirilmesi ve ekonomik yaşamın ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için işlemlerini İslam hukukuna göre yapacak bankaların kurulması gerektiği düşünülmüştür (Battal, 1999, s. 278).

Bazı uzmanlar faizsiz bankacılığın başlangıcının M.Ö. 2123-2081 yılları arasında Babil’de hükümdarlık yapan Hammurabi zamanında, meşhur olan ‘‘Hammurabi Kanunları’’ ile başladığını savunsalar da günümüz İslami bankacılık sistemine örnek olabilecek bir oluşuma İslam tarihi de dahil yakın zamana kadar rastlanılmamıştır (TKBB, 2018, s. 20).

Tarihi kaynaklarda M.Ö. 600-465 yıllarında Fırat nehri etrafında varlığını sürdüren İsrail devletinden kovulan Egibi ve Murashu isimdeki ailelerin faizsiz

olarak para alışverişi yaptıkları belirtilmektedir. Kutsal kitapları olan Tevrat'ta yasaklanmasına rağmen tarihin birçok döneminde Yahudilerin faizli işlemler yaptıkları bilinmektedir (Akın, 1986, s. 110).

İslami bankacılık prensiplerinin uygulandığı ilk kurumsal yapılar olarak Osmanlı dönemindeki para vakıfları göze çarpmaktadır. Bu vakıflar ilk olarak İstanbul'un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet Han tarafından muhtelif ihtiyaçların karşılanması için 24.000 altın ile kurulmuştur. Bu vakıf yeniçeri ocağının giderleri gibi ihtiyaçların karşılanmasında kullanılmıştır. Fakat ilerleyen dönemlerde para vakıfları etkinliklerini kaybederek ortadan kalkmıştır (Battal, 1999, s. 18).

İslami bankacılık sistemi ilk olarak 1940'larda konuşulmaya başlanmıştır. Pakistan ve Hindistan devletleri arasında ayrılık yaşanmadan önce 1946 yıllarında bu coğrafyada hayatını sürdüren Müslümanlar toplanarak faizli işlemlere karşı farklı bir işlem modeli geliştirmişlerdir. Bu modelde kredi alan bir Müslümandan mevcut borç yükümlülüğünü yerine getirmenin dışında, bu işlemde elde edeceği kazancın zekâtını farklı bir bankaya ödemesi istenilmekteydi (Mutlu , 2003, s. 298).

Faizsiz bankacılık fikri 1930 ve 1940'lı yıllarda birçok İslam düşünürü aracılığıyla yapılan çalışmalara konu olmuştur. Bunda İslam ülkelerinin ekonomik olarak gelişme ihtiyaçları ve bu ihtiyaca cevap verebilecek bir bankacılık sisteminin zorunluluğu ile 1929'da tüm dünyada yaşanan "Büyük Buhran" şeklinde isimlendirilen dünya ekonomik krizinin payı büyüktür (Canbaz, 2015, s. 154).

İslam düşünürlerinin yaptığı çalışmalar ile kapitalist ve sosyalist düzenlere karşı Asya coğrafyası ile en kadim medeniyetlerden biri olan Mısır'da karşılaşılmaktadır. Özellikle Pakistan'ın istiklal savaşı yaptığı ve İngilizlerin Hindistan'dan çekildiği 1940'lı dönemlerde "İslam Ekonomisi ve Bankacılığı" üstüne İngilizce, Arapça ve Urduca ilk yayınlar yapılmıştır (Canbaz, 2016, s. 152).

Çağdaş anlamda faizsiz bankacılık fikir düzeyinde ilk defa 1955 yılında Pakistan'da yaşayan Muhammed Uzeyr tarafından ortaya çıkarılmıştır. 1960'lı

yıllarda ‘‘Tasarruf Sandıkları’’ ismi ile başlatılan faizsiz bankacılık sistemi, ilerleyen yıllarda daha da gelişmiştir (Battal, 1999, s. 18).

İlk İslami banka ise 1963 yılında ‘‘ Mit Gamr ‘‘ ismi ile Mısır’da kurulmuştur (TKBB, 2018, s. 20).

Devlet yardımı ile kurulan ilk faizsiz banka 1971 yılında Mısır’da kurulan Nasr Sosyal Bankasıdır. Bunun akabinde 1975 yılında Müslüman ülkelerdeki ekonomik kalkınmaya ve sosyal gelişmeye destek olabilmek gayesiyle İslam prensiplerine uygun olarak İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank) kurulmuştur. İslam Kalkınma Bankası (İKB) sadece kamu projelerini desteklemiştir. Bu sebeple özel sektör projelerinin finansmanında yaşanan problemlere çözüm getirmek için, Suudi Arabistan, Kuveyt ve BAE’deki varlıklı Müslümanlar tarafından 1981 yılında İsviçre’nin Cenevre şehrinde ‘‘Dar Al-Mal Al-İslami’’ isminde bir holding kurulmuş ve bu holding vasıtasıyla özel sektöre finans sağlanmıştır (Sümer & Onan, 2015, s. 298).

Dünya genelinde liberal siyasetin yayılması sonucu ile bankacılık sistemi hızla gelişmeye başlamıştır. Bu gelişmeye ayak uydurmaya çalışan İslami bankacılık ise daha geniş kitlelere nüfuz edebilmek için küresel bazda hareket edebilecek şirketler kurmaya ve finansal piyasada daha etkin olabilmek için yeni finansal enstrümanlar geliştirmeye çalışmıştır. Mevcut piyasada kullanılan birçok İslami bankacılık enstrümanının temeli bu dönemlere dayanmaktadır. İslami bankacılık sisteminin tarihi üç aşamada ele alınabilir (Türkmenoğlu, 2007, s. 14);

- **Doğuş Aşaması:** 1972-1975 yılları arasında petrol fiyatlarında yaşanan hızlı artışlar ile piyasanın aşırı likit olduğu zamanlardır.
- **Gelişim Aşaması:** 1976-1983 yılları arası İslami bankacılık sistemine göre işleyen bankaların kurulduğu ve Arap coğrafyasından Avrupa’ya kadar yayıldığı zamanlardır.
- **Olgunluk Aşaması:** 1983 yılından bugüne yaşanan süreçte Arap coğrafyasının petrol gelirlerinde azalma olması, doların rezerv para olması

sebebiyle gücünün artması, faizde yaşanan artış, OPEC ülkelerinden sermaye çıkışları gibi sebeplerle ekonomide düşüş yaşanmıştır. Fakat, bu ekonomik düşüşte bile Amerika'da Arap sermayeli bankalar ile Türkiye, İran ve Pakistan'da faizsiz sistemle işleyen bankalar kurulmuştur.

1.1.3. İslami Bankacılığın Yaygınlaşma Nedenleri

Müslüman coğrafyasında hane halkı tasarrufları, konvansiyonel bankalara alternatif olabilecek faizsiz bir sistemin olmamasından dolayı altın, döviz vb. alımları ile yastık altına alınmış veya gayrimenkul alımı gibi taşınmaz yatırımlarına yönelmiştir (TKBB, 2007, s. 18).

Bu durum genel ekonomi açısından büyük bir kayıp olarak görülmüştür (TKBB, 2018, s. 8).

Halkın yastık altında bulundurduğu veya banka dışı varlıklara yapmış olduğu yatırımları ekonomiye yönlendirerek ülkenin refahı ve kalkınması için gerekli duyulan mevcut sermayeye artı kaynak oluşturan finansal kuruluşlar Müslüman coğrafyasında kurulmaya başlanmıştır (TKBB, 2007, s. 18).

İslami bankacılık sistemine göre kurulan kuruluşların en önemli özelliği faiz kazanımı yerine mevduat sahiplerinin kâr ve zarara ortak olmasıdır (Sümer & Onan, 2015, s. 297).

İslami bankacılığın ortaya çıkış ve yaygınlaşmasının nedenlerini Dini, Sosyal, Ekonomik ve Politik nedenler olarak bölümlendirebiliriz.

1.1.3.1. Dini Nedenler

Müslümanların yaşadıkları coğrafyada finansal işlemler faizle işlem yapan bankalar tarafından yapılmaktaydı ve Müslümanlar bu bankalara İslam dininde faizin kesin hükümlerle yasak olmasından dolayı girmekte imtina etmekteydi. Bu da faizin İslam dininde yasaklanmasını İslami bankacılığın doğuşundaki dini nedenlerin başında getirmektedir. Müslümanların mevduatları ekonomiye kanalize olmadığından bu mevduatlar İslam ülkelerinde işletmelerin sermaye ihtiyaçlarına

aktarılamamaktadır. Bu sebeple İslam coğrafyasında bu mevduatların ekonomiye aktarılması için İslami temellere dayalı bir bankacılık sistemi oluşturulmaya çalışılmıştır (Akgüç, 1987, s. 138-139).

Tarihte semavi dinlerin hepsinde faiz, insanlar arasındaki sosyal dengeyi bozduğu ve adaletsiz bir ekonomik düzen oluşturduğu için hoş görülmemiştir (Özcan & Hazıroğlu, 2000, s. 192).

Semavi dinlerce hoş görülmeyen İslam dininde ise kesin hükümlerle yasaklanan faiz piyasadaki dengenin adaletinin bozulması, ülkelerdeki kalkınmanın yavaşlaması, yatırım projelerinde maliyetin artması ile oluşan pahalılaşma, hane halkının mevduatlarının ekonomiye dahil olamaması sebebiyle oluşan durgunluk gibi zararlara sebep olmaktadır (Özsoy İ. , 1994, s. 52).

İslam dini ticareti desteklemiş, ekonomik dengesizliğe neden olan faizi yasaklamıştır. Faiz, alana haksız bir kazanç sağladığı gibi ödeyene de mevcut borcunun üstüne daha fazla maliyet yükü eklemiş olduğundan dolayı yasaklanmıştır. Faiz, hane halkını yatırım yapmaktan uzaklaştırmakta olup, yatırımın olmaması da üretimi ve genel ekonomiyi olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum İslam dininin önermiş olduğu karşılıksız borç alışverişine ve İslam'daki kardeşlik felsefesine ters düşmektedir. Ayrıca faiz, alan tarafı zenginleştirirken ödeyen tarafı daha da fakirleştirmektedir. Bu durum İslam dinindeki zekât emrine ters düşmektedir (Özsoy İ. , 1987, s. 70).

1.1.3.2. Sosyal Nedenler

İslami bankacılık sisteminin doğuşundaki nedenlerden birisi de sosyal nedenlerdir. Sosyal dengenin sağlanması için toplumda gelir dağılımının adaletli ve dengeli olması gerekmektedir. İslami bankacılık ile toplumda gelir dağılımının dengelenmesi farklı gelir grupları arasında uçurum oluşmaması, faiz sayesinde insanların sebepsiz zenginleşmesinin önüne geçilmesi ve emek arzı ile yatırım yapanlar aleyhine, faizden dolayı oluşan adaletsizliklerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır (Pehlivan, 2016, s. 300).

Toplumunun temelini bireyler oluşturur. Bireyler arasındaki kültür farklılıkları, bireylerin yaşayış biçimleri sahip olunan imkânlar vb. durumlar tüm bireyler açısından eşit olmadığı için toplumda farklı güç sınıfları oluşmuştur. Bu güç sınıflarının bireyler arasında uçurumlar oluşmasına neden olmaması için toplumda sosyal ve ekonomik barışın sağlanması, farklı gelir sınıflarının birbirleri arasında etkileşimde olması ve sınıflar arası uçurumun kapatılması gerekmektedir. Faizsiz bankacılık da bu süreçte sermayenin reel ekonomiye katılmasını ve ekonomiye giren sermaye ile yeni iş alanları oluşturmayı sağlamaktadır. Böylelikle faizsiz bankacılık sistemi farklı gelir sınıfları arasındaki uçurumun kapanmasını ve eşitsizliğin en az duruma gelmesini sağlamakla beraber toplumda bireyler arasında sosyal barışı desteklemektedir (Eskici, 2007, s. 13).

1.1.3.3. Ekonomik Nedenler

İslami bankacılık sisteminin ortaya çıkmasındaki nedenlerden birisi de ekonomik nedenlerdir. 1970 yıllarında petrol fiyatlarında yaşanan yükselişle paranın yönünü İslam coğrafyasına çevirmesi faizsiz bankacılığın gelişmesine neden olmuştur. Faizsiz işlem yapan kuruluşlar finans piyasasının en önemli aktörleri olmaya başlamıştır (Dikkaya & Kutval, 2014, s. 78).

İslam coğrafyasında bulunan birçok ülkede istihdam arzının yetersizliği yaşanırken bazı İslam ülkelerinde petrol fiyatlarının artmasından dolayı mevduatlarla büyük artışlar yaşanmıştır. Fakat bu mevduatların İslam ülkelerinin ekonomileri yerine batı ülke ekonomilerine kaydığı görülmüştür. Bu durum sermaye fazlasının, sermaye açığı olan İslam ülkelerine yönlendirilmesi hususunda İslam coğrafyasının iş birliği yapması gerektiğini göstermiştir (Uçar, 1992, s. 26).

İslam ülkelerinde faizsiz bir bankacılık sisteminin bulunmamasından dolayı tasarruf sahipleri fonlarını değerlendirememiş bu sebeple fonlar, ekonomiye aktarılamadığından dolayı atıl kalmıştır. Bu fonların ekonomiye kazandırılması ve fon sahiplerinin faiz endişesi yaşamadan yatırım yapabilmeleri için faizsiz bankacılık işlemleri yapan kurumların kurulması için çalışmalar ivme kazanmıştır (Aras & Öztürk, 2011, s. 168).

İslami bankacılık sisteminin doğuşunun ekonomik nedenleri içerisinde sadece petrol gelirleri bulunmamaktadır. Petrol gelirlerinin dışında; iki ayrı faktörden de bahsedilebilir.

Mevcut bankacılık sisteminde faizle işlem yapan bankalar bulunmaktadır. Bu bankalar firmalara ekonomiye katkı yapabilecek yeni istihdam sağlamak üzere uzun vadeli yatırım kredileri yerine kısa vadeli ticari krediler vermektedir. Faizsiz bankacılık ise ekonomiye katılarak yeni istihdam oluşmasına katkı sağlamak amacıyla firmalara uzun vadeli yatırım kredileri vermektedir. Bu da gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasına katkı sağlamaktadır.

Faizli sistemde işlem yapan bankalar ticaret ve sanayi alanında ortakları olmamasından dolayı sadece kendi risklerini düşünmektedirler. Bu sebeple kredi verdikleri firmaların yapmış oldukları işleri, kredinin kullanıldığı yerleri tam anlamıyla denetlememektedir. Bu genel olarak ülke ekonomisine zarar vermektedir. Fakat faizsiz bankacılıkta işlem yapan bankalar, firmalara verilen krediler kâr zarar ortaklığı esas alınarak verildiği için firmanın krediyi hangi alana kullandığını, firmanın mevcut işleyişini denetlenmek durumundadır (Akgüç, 1987, s. 138-139).

Ülkemiz ise petrol gelirleri sayesinde zenginleşmiş Ortadoğu ülkeleri ile 1980’li yıllarda siyasi alanda ilişkileri derinleştirmiştir. Fakat bu ülkeler ile ekonomik yapısındaki farklılıklar sebebiyle ekonomik alandaki ilişkiler derinleştirilememiştir. Ortadoğu ülkelerindeki fonların ülkemize çekilebilmesi ve bu fonların ülkemizde yatırım yapabilmesi için ekonomik farklılıkların azaltılması gerekmektedir. Bu sebeple faizsiz bankacılık ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Faizsiz bankacılık sistemi ile kurulacak bankalar ile ülkemize Ortadoğu’da bulunan petrol kaynaklı fonlar gelecek ve bu sayede Ortadoğu ülkeleri ile ticaret daha da gelişecektir (Günel, 1984, s. 2).

1.1.3.4. Politik Nedenler

İslam ülkelerinin genel anlamda İslam dünyasının dünyada söz sahibi olabilmesi için güçlü bir ekonomiye sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple İslam ülkelerinin birleşerek İslam ülkeleri birliği altında kendi uluslarının haklarını dünya politikasında daha güçlü savunabileceği düşüncesi faizsiz bir finansal sistemin kurulmasında ve gelişmesinde etkili olmuştur (Erdem, 2008, s. 281).

Pakistan'ın yönetim şekli İslami kuralları esas almakta olup, ülkede yönetim şekliinden dolayı 1979 yılından itibaren aşamalı olarak İslami bankacılık sistemine geçiş devlet politikası olarak uygulanmaya başlamıştır. Petrolden gelen kazançlarla zengin olan, Suudi Arabistan'daki altın tüccarlarının faaliyetlerini kontrol altında tutma amacı faizsiz bankacılığın gelişmesinde etkili olmuştur (Akgüç, 1987, s. 145)

1979 İran devriminden sonra İran devleti mevcut faizli bankacılık sistemini tamamen bitirmeyi ve onun yerine İslami kurallara dayanan faizsiz bir finansal sistem getirmeyi istemiştir. Bu finansal sistemin altyapısını kurmak için devlet politikaları geliştirmişlerdir. Bu politikaların hayata geçmesi ile ilk olarak Sanduk-ı Karz-ı Hasen ismi altında fonlar oluşturulmuştur. Buna rağmen İran'da günümüzde hala farklı isimler altında faizle işlem yapan bankalar bulunmaktadır (Uludağ, 1998, s. 26).

İran ve Suudi Arabistan İslami bankacılık sistemini 1970'den sonra "seçeneksiz", Pakistan ve Endonezya ise "aşamalı" olarak faaliyete geçirmeye başlamıştır (Kalaycı, 2013, s. 61).

1.2. Faiz-Ribâ Kavramı ve İslam'da Faizin Yeri

Faiz kavramı, insanoğlunun olduğu her zaman diliminde farklı türlerde, farklı kültürlerde farklı isimler altında yaşayarak geçmişten günümüze gelmiştir. Ülke ekonomileriyle birebir bağlantılı olan faiz kavramı semavi dinlerin hepsinde yasaklanmıştır. Faiz, finans sisteminin işleyişinde en önemli aktörlerden biri olması sebebiyle insanoğlunun yaşayış biçiminden ülkeler arası ticarete kadar her şeyi direkt veya indirekt olarak etkilemiştir.

1.2.1. Faiz-Ribâ Tanımı

Modern ekonomiler paralı ekonomiler olduğu için faiz, modern ekonomilerde para ile özdeşleşmiştir. Bankacılık alanında ise faiz ve faize yaklaşım biçimi banka türlerini oluşturmuştur. Klasik iktisatçılarda örneğin Keynesçiler ve Parasal görüşü savunanlar içinde faiz büyük önem arz etmektedir. Fakat sosyalist iktisatçılar temelde görüş olarak ekonomik eşitlik ve sömürsüz bir ekonomik düzen savundukları için faize karşıdır. Keynesçi görüşün lideri John Maynard Keynes'in sıfır faiz görüşü ile İslam'ın faizsiz toplum görüşünün birbirine yakın olduğu düşünülebilir (Özsoy İ. , 1997, s. 26).

Adam Smith'in öncülüğünü yaptığı klasik iktisatçılarda faize ‘‘paranın kirası’’ denilmekte olup, günümüze kadar da bu şekilde gelmiştir. Kira tutarı gayrimenkul vb. ürünlerde belirli bir dönem için mutlak bir değer olarak belirlenirken paranın kirası olarak tanımlanan faiz ise anaparanın bir oranı olarak hesaplanır ve bu tutar dönem başında ya da dönem sonunda toplu olarak tahsil edilir (Orman, 1992, s. 63).

İnsanlığın ilk çağlarından bugüne para ticareti en eski ticaret olmuştur. Günümüzde ise para ticaretinin adı kredi olarak değişmiştir. Faizde bu ticaretin yapılmasıyla oluşmuştur. İslam'dan çok öncesinde bile farklı dinlerde ve yaşayış biçimlerinde faize yasak veya sınırlamalar getirilmiştir. M.Ö. XXIV yılında Hindistan'da hükmeden Manu adlı kral faiz konusunda sınırlamalar getirmiş ve faiz oranını %24 olarak belirlemiştir. Yine Babil medeniyetinin hükümdarı Hammurabi, koymuş olduğu ve günümüze de Hammurabi kanunları olarak gelen kanunlar silsilesi içerisinde ticaret için kullanılan faize sınırlamalar koymuştur (Uslu, 2005, s. 31).

İşletmek amacıyla bir yere veya bir kimseye ödünç verilen paraya karşılık alınan getiri, bedel, nema olarak açıklanan faiz, iktisatta üretim faktörlerinden sermayenin getirisi olarak tanımlanmaktadır. Kur'an, Sünnet ve klasik fıkıh kaynaklarında faiz yerine ribâ kelimesi kullanılmaktadır. Fakat ribâ ve faiz kelime olarak farklı olsa da kastedilen anlam aynıdır (TKBB, 2018, s. 13)

Arapça ribâ kelimesinin ‘‘fazlalık, nema, çoğalma’’ gibi sözlük anlamları bulunmaktadır. Ayrıca ribâ ‘‘ödünç verilen bir paranın belirli bir süre sonrasında belirli

bir fazlalıkla geri alınması veya herhangi bir borç ilişkisi sonrasında doğan süresi geldiğinde ödenmeyen alacak için ek vade tanıyıp vade sonunda bu alacağın fazlalıkla geri alınmasının, yani alınan bu fazlalığın” genel ismidir. Türkçede ribâ yerine kökeni yine Arapça olan faiz kelimesi kullanılmaktadır (Karaman, Bardakoğlu, & Apaydın, 2000, s. 411).

Ribâ, teknik olarak ise “ödünç işlemlerinde ve alışverişte karşılığı bulunmayan ve genelde paraya zamansal bir değer atfedilmesi sonucu ortaya çıkan fazlalık” şeklinde tanımlanmaktadır (TKBB, 2018, s. 13).

Faiz makro iktisadi anlamda dengeleri bozabilecek veya kurabilecek değişken “bir çıpa” dır. Farklı bir deyişle faiz doğru kullanıldığında mali istikrarı sağlayabilecek, kötü kullanıldığında ise mali istikrarı bozup krize neden olabilecek bir anahtar olarak tanımlanmaktadır. Faizi bu kadar önemli hale getiren ise, ülkelerin iktisadi büyümeleri, enflasyon, istihdam, gelir paylaşımı, kamu borçlanması gibi birçok makro ekonomik faktörler ile zorunlu ilişkisinin bulunmasıdır. İslami bankacılık sisteminde ise faiz yasağı çıpadır. İslami bankaların faizsiz işlem yapmalarının temel nedenlerinden biri makroekonomik dengelerin bozulmasına neden olan faiz riskidir (Kalaycı, 2013, s. 68).

Sermayenin getirisi olarak nitelendirilen faiz, fon fazlası olanların bir bedel, getiri karşılığında fonlarını kiralaması, ödünç vermesi olarak da tanımlanmaktadır. İhtiyaç sahipleri de bu fonları faiz ödeyerek elde etmektedirler (Öztürk, 2011, s. 15).

Faiz teorilerinin temelinde, sermayeyi; gelir elde etmeyi sağlayan bu gelirle bir servet oluşturmayı hedefleyen üretken bir kaynak olarak tanımlayan bir anlayış bulunmaktadır. Sermayeyi temsil eden paranın bugünkü değeri ile gelecekte herhangi bir zaman dilimdeki değeri arasında oluşan farka “paranın zaman değeri” denilmektedir. Faiz geliri bu metodolojiye göre hesaplanmaktadır. Klasik iktisadın öncülerinden Keynes de faizi gelir olarak kabul etmiş olup, fon sahiplerinin elinde fonları tutmayıp borç vererek, likit olmaktan vazgeçtiği sürenin karşılığında elde ettiği kazanç, gelir olarak tanımlamaktadır (Özsoy M. Ş., 2012, s. 114).

1.2.2. Faiz-Ribâ Türleri

İki çeşit faiz, Arapçadaki ismi ile ribâ vardır. Bunlar Ribâ'l-Cahiliyye ve Ribâ'l-Fadl şeklindedir.

1.2.2.1. Ribâ'l-Cahiliyye

Bu ribâ türü “ribâ en-neise” olarak da isimlendirilmekte olup, İslam öncesi cahiliyye putperestlik döneminde uygulanıyordu. İslam'ın gelişi ile yine putperest Araplar tarafından yaygın olarak kullanılmakta idi. Bu ribâ türü belli bir zaman (süre) ile kısıtlanmış, sınırlı süreye bağlı faiz türüdür. Bu ribâ türünde, borç verilen paradan kira ücreti adı altında belirlenmiş bir faiz tutarı belirlenmiş bir tarihte yani vadede alınmaktadır. Eğer borç verilen para vadesinde ödenmediği takdirde borç veren, vadenin yani ödeme süresinin ileri bir tarihe uzatılmasını sağlamak için ek bir ceza tutarını asıl para üzerine ekleyerek borç ilişkisini yeniden yapılandırmış olmaktadır. Günümüzde bu borç ilişkisi sadece faizlerin ödendiği vade sonuna toplu bir ödeme ile anaparanın ödendiği borçlandırma yöntemine benzetilmektedir. Bu çeşit borçlanma ilişkisinde borçlu ilk vadede yani ilk taksit olarak borç olarak aldığı paranın faizini (paranın kirası) öder ve vade sonuna geldiğinde anapara ödemesi yapılır. Eğer ödeme yapılmayacak ise vade sonundaki anaparanın (asıl borç tutarı) üzerine belirlenmiş olan ceza tutarı katılarak yeni bir borç ilişkisi kurulur (Abdul-Rahman, 2015, s. 130-131).

1.2.2.2. Ribâ'l-Fadl

Bu ribâ türü; bir kimsenin borç olarak aldığı parayı ileri bir vadede mevcut değerinin üzerinde bir değer ödemesi şartı ile borçlanma veya bedeli ileri bir tarihte ödenmek üzere, bir malın menfaat mukabili satılması şeklindedir. Bu ribâ türünü güncel olarak yorumlamak gerekirse; bir kimsenin iki sene sonunda 130,000 TL ödemeyi taahhüt ederek bir bankadan 100,000 TL tüketici sıfatıyla borç (ihtiyaç kredisi) almasıdır. Ayrıca bir kimsenin yıl sonunda 25 kg ödemeyi taahhüt ederek bir başkasından 15 kg buğdayı borç alması da bu faiz kapsamında değerlendirilir. Bu ribâ çeşidinde görülen diğer bir uygulama şekli de; farklı yapıdaki, farklı çeşitteki ve farklı evsftaki malların değiş-tokuş şeklidir. Bu uygulamayı; bir kimsenin küçük taneli ve

düşük kalitede olan on kilo hurmasını, iri taneli ve yüksek kalitedeki beş kilo hurma ile değiş-tokuş etmesi şeklinde açıklayabiliriz. Bu tür ticarete tehlike görülmektedir (Abdul-Rahman, 2015, s. 133).

1.2.3. Faizin Zararları

Faiz tüm semavi dinlerde yasaklanmıştır. Emek harcanmadan elde edilen faiz insanlığın ekonomik, manevi, ahlaki ve sosyal yönden gelişmesinin önünde bir engeldir. Sermaye sahipleri faiz ile risk almadan gelir elde ederek işçinin, emekçinin işgücünü sömürmektedir. Ayrıca faiz, kurumların sermayelerinin de yok olmasına, borcun katlanarak artmasına sebep olmaktadır. Faiz, bir ekonomik sistemde büyümeyi azaltırken borç yükünü arttırıp o ekonomide işsizliğe, enflasyona ve krizlere sebep olmaktadır (Konur, 2018).

Faizin zararlarını birkaç madde olarak sıralar isek (<http://islamiktisadi.net/index.php/2018/01/01/faizin-ahlaki-psikolojik-manevi-zararlari/> E.T: 02.05.2019);

- Sermaye sahipleri faizle borç vererek borç alan kimsenin ihtiyacını kullanarak sömürürler. Bu da faiz verenleri merhametsizliğe sürükler. Fakirin daha fakir, zenginin daha zengin olmasına neden olur.
- Faiz insanlar arasında menfaati en önemli unsur haline getirmektedir. Bu da toplumda yardımlaşmayı, dayanışmayı yok olma safhasına getirmektedir.
- İnsanlar faizli bir sistemde başkalarıyla yardımlaşma duygusunun önüne geçip güç sahibi olmayı hedeflemektedirler. Bu da insanoğlu tarafından maddenin putlaştırılmasına sebep olmaktadır.
- Faiz insanların emek harcamadan kolay yolla gelir elde etmesini sağlamaktadır. Bu da insanları tembelliğe, gelirin kolay kazanılması da insanları israfa sürüklemektedir.

- Faiz ülkelerde genelde orta ve alt gelir grubunu kısıkcı altına almıştır. Bu gelir gruplarındaki insanlar faizle borçlanarak emekleri karşılığında elde ettikleri gelirlerin çoğunu faize vermektedirler. Bu da insanların hayat standartlarını düşürdüğü gibi aile içerisinde huzursuzluk ve strese sebep olmaktadır.
- Faiz mekanizması ekonomik motivasyonu olumsuz yönde etkilemektedir. Sermaye sahipleri faiz ile garanti gelir elde etme çabasında olduklarından dolayı ekonominin gidişatı ile pek ilgilenmemektedirler.

1.3. Faiz ve Kâr

Faiz ve kâr temelde sermaye getirisi olarak birbirine benzemektedir. Fakat kâr sermayenin reel ekonomide işlenmesi sonunda elde edilen hasılatın maliyetin düşmesi sonucu oluşmaktadır. Faiz ise bugün ve gelecekte ekonomik koşulları öngörerek sermayenin gelecekteki getirisini tahmin etme esasına dayanmaktadır. Faizde zarar gören bir taraf bulunmaktadır (Kalaycı, 2013, s. 68).

Kâr meşrudur ve insanların ulaşmaya çalıştığı hedeftir. Kârın olmaması halinde insanlar ticaret yapmaktan vazgeçerler. Ticaretin olmaması halinde insanlar bireysel anlamda tüm ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamazlar. Bu da insanların muhtaç hale gelmesine sebep olur. Zira kârın olmaması durumunda üretim, yatırım, alım, satım da olmaz. Sonuç olarak hayat kalitesi bozulur. Bu sebeptendir ki Hz. Allah normal ticareti helal kılıp, kârı meşru sayarken borç vererek gelir elde etmeyi haram kılmıştır (Aktepe, 2015, s. 33).

Tablo 1: Faiz (Ribâ) ve Kâr Karşılaştırması

Faiz (Ribâ)	Kâr
1. Para hesaba yüklendiğinde pozitif bir değer alır ve bunun sonucu ribâdır.	1. Para üretken bir işte kullanıldığında ortaya çıkan belirsiz sonuç kârıdır.
2. Tanım olarak ribâ, borçlunun alacaklıya, koşullu olarak itibari değerden daha yüksek ödediği primdir.	2. Tanım olarak kâr, üretim geliri ile maliyeti arasındaki farktır.
3. Ribâ önceden belirlenmiştir; dolayısıyla ne borçlu ne de alacaklı tarafında bir belirsizlik yoktur.	3. Faaliyet tamamlanıncaya kadar miktarı bilinmemek üzere kârda belirsizlik söz konusudur.
4. Ribâ negatif bir değer alamaz; en fazla ya sıfır ya da biraz düşük olabilir.	4. Kâr pozitif, sıfır ve negatif bir değer (zarar biçimi) olabilir.
5. İslam hukukunda ribâ haramdır.	5. Kâr helaldir.

Kaynak: Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19), s. 54

1.4. İslam'da Faizin (Ribâ) Yeri

Ortadoğu'da faiz olarak isimlendirilen ribâ, İslam dininde günümüz faiz kavramından çok daha geniş olup, İslam ekonomisinde para politikasının en önemli ögesidir. İslam ekonomisinde en önemli özellik ribâ ortamı oluşmadan onun kaldırılmasıdır. İslam'da faizin (ribâ) yasak olmasının sebebi; sermayenin atıl kalmaması, üretime ve ekonomiye aktarılacak istenmesi, emeğin tek üretim faktörü görülmesi, salt sermaye ile emek harcanmadan gelir elde eden bir topluluğun oluşmasının istenmemesi olarak gösterebiliriz. İslam tarihinde finansal piyasada faizli işlemler yapılmıştır fakat faiz hiçbir zaman kapitalizmdeki gibi para politikasının bir enstrümanı olarak görülmemiştir (Kalaycı, 2013, s. 68).

İslam dini öğretilerinde temel alınan kırmızı çizgi, Hz. Allah'ın izin verdiği şeyler helal, izin vermediği, yasakladığı şeylerde haram olarak belirlenmiş ve birbirinden ayrılmıştır. İslami kurallar üzerine yaşayan bir ailede doğan çocuk, anne ve babası tarafından temel olarak bu iki önemli terimi öğrenerek yetiştirilir. Bu öğreti üzerine yetiştirilen birey artık haram bir eylemin Hz. Allah katında ne anlama geldiğini ve ne gibi sonuçlar doğuracağını bilir. Aslında bu temel ayrım Yahudi, Hristiyan ve İslam hukukunun temelini oluşturur. Bu hukuki yapıda faizsiz sistem ortaya çıkmıştır. İslam hukuku (Şeriat) tarafından faiz (ribâ) kesin suretle yasaklanmıştır. Kur'an-ı

Kerim açık ve seçik bir biçimde ayetlerde faizin yasak olduğunu şu şekilde açıklamaktadır;

“Ribâ (Faiz) yiyenler (kabirlerinden), şeytan çarpmış kimselerin cinnet nöbetinden (Kıyamet günü yattıkları yerden) kalktığı gibi kalkarlar. Bu akıbet onların, “alım-satım tıpkı faiz gibidir” demeleri yüzündendir. Halbuki Allah, alım-satımı helal, ribâ’yı (faizi) ise haram kılmıştır. Bundan sonra kime Rabbinden bir açıklama, bir uyarı gelir de faizden vazgeçerse, geçmişte olan kendisinindir ve artık onun işi Allah’a kalmıştır. Kim tekrar faize dönerse, işte onlar cehennemliktir, orada ebediyen kalırlar.” (Bakara 2/275).

“Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’tan sakının ki kurtuluşa eresiniz.” (Âl-i İmran 3/130).

“Yahudilerin zulmü sebebiyle, birde pek çok kimseyi Allah yolundan engellemeleri, kendilerine yasaklandığı halde faizi almaları ve haksızlıkla insanların mallarını yemeleri yüzünden önceden helal kılınan temiz ve iyi şeyleri onlara haram kıldık ve içlerinden inkâra sapanlara acı bir azap hazırladık.” (Nisâ 4/160-161).

Faiz (Ribâ) Hz. Resûlullah Muhammed (AS)’ın hadislerinde yer almış olup, hadislerde yer alan bilgilere göre “en ağır yedi günahın (kebair) biridir.” Resûlullah’ın bir diğer hadisinde de şöyle açıklanmıştır; “faizli işlemler içine girmek insan öldürme suçunu işlemeye benzer.” (Abdul-Rahman, 2015, s. 117,118-130).

İslam dininde faiz alan, veren, yazan, şahitliğini yapan herkes o faiz işleminden sorumlu sayılır. Resûlullah efendimiz bir rivayete göre faiz alana da, verene de, aracılık edene de lanet etmiştir. Ayrıca İslam hukukun temel kurallarından birisi de şu şekildedir: “Alması haram olanın vermesi de haramdır.” (Aktepe, 2015, s. 30).

1.5. Faiz Yasağının Yararları

İslam dini faizi ve faizin içerisinde olduğu tüm işlemleri kesin hükümlerle yasaklamıştır. İslam düşünürleri faizin yasaklanmasının sadece bireyler üzerinde değil toplum üzerinde de olumlu etkilerinin olduğunu savunmuşlardır. İslam düşünürleri

İslam'da faizin yasaklanmasının yararlarını şu şekilde açıklamaktadır (TKBB, 2018, s. 14-15);

- **Faizin olmaması ticarete haksız kazancı engeller:** Ticarete alan satan arasında bir risk söz konusudur. Kazanç bu riskin büyüklüğüne göre orantılanabilir. Fakat faizli işlemlerde ise sermaye sahipleri herhangi bir risk almadan sadece sermayesinin üzerine vade sonunda eklenecek faiz tutarı miktarını düşünürler. Faizin bir ticarete olmaması, o ticarete riski iki tarafa da paylaştırır.
- **Faizin olmaması tembelliği ve ataleti engeller:** Faizli işlemlerde borç veren sermaye sahibi, borcu alanın yaptığı ticaretle ilgili hiçbir şeyle ilgilenmez. Amacı sadece vermiş olduğu borcun karşılığında alacağı faizdir. Bu da kişiyi, emek harcamadan gelir elde ettiğinden dolayı tembelliğe alıştıırır. Ayrıca faizle para veren sermaye sahiplerinin bu sermayelerini üretimden çekmeleri toplumsal atalete sebep olur.
- **Faizin olmaması kardeşlik duygusunu ve dayanışmayı arttırır:** İslam dini bütün Müslümanları kardeş olarak nitelendirilmekte ve Müslümanlar arasında yardımlaşmayı tavsiye etmektedir. Faizin olduğu işlemlerde ise yardımlaşmanın olmadığı gibi borç veren sadece alacağı faizi düşünmektedir. İslam ise karz-ı hasen olarak isimlendirilen karşılıksız borç vermeyi tavsiye etmektedir. Bu yolla insanların sıkıntılarının hafifleyeceği ve insanlar arasında kardeşlik, dayanışma ruhunun aratacağı belirtilmiştir.
- **Faizin olmaması fakirin daha da fakirleşmesini engeller:** Ekonomik olarak düşünüldüğünde borç veren kimse sermaye sahibi olan, borç alan kimse ise sermaye sıkıntısı çekendir. Faizli işlemlerde sermaye sıkıntısı çeken kimse aldığı borç yükünün üzerine bir de faiz yükü almış olacaktır. Bu da borç alanın ekonomik olarak daha da gerilemesine fakirleşmesine, borç veren sermaye sahibinin ise parasına para katarak daha da zenginleşmesine sebep olacaktır. Bu durum İslam'ın özüne aykırı olup, İslam zenginden fakire doğru akışı tavsiye etmektedir. İslam dininde zekât emri de bu davranışı desteklemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE İSLAMİ BANKACILIK (KATILIM BANKACILIĞI)

2.1. Dünyada İslami Bankacılık

2.2. Dünyada İslami Bankacılığın Gelişimi

Dünyada İslami bankacılık için 1960’lı yıllar bu sistemin doğuşundan öte doğum öncesi dönemi olarak bilinmektedir. Böyle bilinmesinin sebebi ise bu dönemde İslami bankacılık sisteminin Körfez ülkeleri ile Ortadoğu coğrafyasının dışına çıkmaması ve bu bankacılık sisteminin genel bankacılık sistemine göre sunduğu ürünler bakımından yetersiz olmasıdır. 1970’li yıllarda ise İslami bankacılık sisteminde kurulan kuruluşlar sayıca yetersiz olsa da sistem ürün bakımından gelişmeye başlamıştır. Bu dönem İslami bankacılık sisteminin asıl doğuş dönemi olarak görülmektedir (TKBB, 2018, s. 20).

İslami bankacılık sisteminde kurulan ilk kuruluş olarak; 1963 ve 1966 yılları arasında Mısır’da Ahmet En-Neccar tarafından kurulan insanların tasarruflarını alıp yeniden ticarete aktaran bir bankacılık modeli kabul edilmektedir (TKBB, 2012, s. 83).

1969 yılında gerçekleştirilen İslam Konferansına katılan ülkeler arasında alınan kararlar ile 1975 yılında İslam Kalkınma Bankası ve İslam Bankalar Birliği kurulmuştur. Bu kararlardan sonra İslami Bankacılıkta iki farklı yaklaşım oluştu. Bunlardan ilki; İslami kurallara uygun bir toplum modeline geçilirken İslami esaslara dayanan iktisadi bir model içerisinde mevcut bankacılık sistemi ile mali istemin yeniden yapılandırılması şeklindedir. Bu hareket İran, Pakistan ve kısmi olarak Sudan’da uygulanmaya başlanmıştır. Diğer yaklaşım ise dünya ekonomisinde egemen olan serbest piyasa koşulları içerisinde faizsiz sistemle işleyen mali kurumların kurulması ve rekabete açılması şeklinde olmuştur. Bu hareket ise ilk hareketin uygulayıcısı olan İran, Pakistan ve Sudan’ın dışındaki üye ülkelerin tamamında

uygulandı. Fakat bu iki yaklaşımda da çok başarı sağlanamamıştır. Bu başarısızlığın sebebi ise, faizsiz bankacılık sisteminin uygulanması için gerekli toplumsal ve iktisadi çevrenin oluşturulamamasıdır (Kalaycı, 2013, s. 54).

1975 yılında İslami bankacılık için dönüm noktası olacak olan bir gelişme yaşanmış ve Dünyanın tam donanımlı ilk İslami bankası olan Dubai İslam Bankası kurulmuştur. Bu gelişmeden sonra büyük para fonları faizsiz sisteme ilgi göstermeye başlamış ve günümüzde devam eden İslami bankaların birçoğunun temeli bu dönemlerde atılmıştır. Bu dönemden sonra İslami bankacılık alanında çok büyük atılımlar yapılmış ve faizsiz sistem Körfez ve Orta Doğu coğrafyasının dışına çıkıp Asya Pasifik'e doğru ilerlemiştir. Faizsiz bankacılığın sınırları genişlemekle kalmayıp, ürün ve hizmet olarak da yeni atılımlar yapılmıştır. İslami sigortacılık olarak adlandırılan tekâful bu dönemden sonra ortaya çıkan ürünlerden olup, bunun dışında proje ve emtia finansmanı, sendikasyon, finansal kiralama, İslami menkul kıymetlendirme gibi ürünler ortaya çıkmıştır. 1990 yılında Cezayir'de toplanan birkaç faizsiz finans kuruluşu sistemin denetlenmesi için İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nu (AAOIFI) kurmuştur. 2000'li yıllar faizsiz bankacılık açısından olgunlaşma dönemi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde faizsiz bankacılık sınırlarını daha da genişleterek Avrupa ve Amerika'ya kadar ulaşmıştır. Bu dönemde faizsiz sisteme yatırım bankaları ve varlık yönetim şirketleri gibi yeni kuruluşlarda eklenmiş olup, ürün ve hizmet açısından girilmemiş alanlara girilerek yenilikçi ürün ve hizmetler geliştirilmiştir. Bu dönemde faizsiz sistem büyümeye devam ederken düzenleyici ve denetleyici kurumlara ihtiyaç daha da artmıştır. Bu sebeple 2002 yılında Malezya'da İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) kurulmuştur. Faizsiz bankacılığın Avrupa'da daha da büyümesi sonrasında 2006 yılında Avrupa İslami Yatırım Bankası Kurulmuştur. Dünyada İslami bankacılığın hızla gelişmesi ile 2008 yılında Afrika ülkesi Gambia'da, 2010 yılında Türkiye'de ve 2014 yılında Honkong'da sukuk ihraçları gerçekleştirilmiştir (TKBB, 2018, s. 21).

Tablo 2: Dünyada İslami Bankacılığın Gelişim Süreci

Dünya'da İslami Bankacılığın Gelişim Süreci			
	1970 Öncesi	1970-1980 yılları arası	1980-1990 yılları arası
GELİŞMELER	*İslami Bankacılığın Ortaya Çıkışı	*Sınırlı Sayıda Kuruluş	*Faizsiz Finans Kuruluşlarının sayısında artış, *Coğrafi Açından Asya'ya Doğru Genişleme *Yeni Faizsiz Finansman Ürünleri
ÜRÜNLER VE HİZMETLER	*Temel Bankacılık Hizmetleri	*Temel Bankacılık Hizmetleri, *Ticari Bankacılık Hizmetleri	*Temel Bankacılık Hizmetleri, *Ticari Bankacılık Hizmetleri, *Faizsiz Sigortacılık (Tekâful), *Proje Finansmanı, *Emtia Finansmanı, *Sendikasyon
ŞİRKETLER	*Ticari Katılım Bankaları	*Ticari Katılım Bankaları	*Ticari Katılım Bankaları, *Tekâful Şirketleri, *Faizsiz Yatırım Şirketleri
COĞRAFİ ALAN	*Körfez ve Ortadoğu	*Körfez ve Ortadoğu	*Körfez ve Ortadoğu, *Asya Pasifik

Tablo 2: Dünyada İslami Bankacılığın Gelişim Süreci (Devam)

Dünya'da İslami Bankacılığın Gelişim Süreci			
	1990-2000 yılları arası	2000'li yıllar	2007 sonrası
GELİŞMELER	*Büyüme Oranlarında Artış, *Bireysel Bankacılıkta Genişleme, *Ürün ve Hizmetlerde Genişleme	*Pazar Büyümesinde İvmelenme, *Uluslararası olma	*Pazar Büyümesinde İvmelenme, *Uluslararası olma, *Likiditenin Yönetimi, *Pazar Büyümesinde Güçlenme, *Global Alanda Tek Çatı
ÜRÜNLER VE HİZMETLER	*Temel Bankacılık Hizmetleri, *Ticari Bankacılık Hizmetleri, *Faizsiz Sigortacılık (Tekâfül), *Proje, Emtia Finansmanı, *Sendikasyon *Yatırım ve Menkul Kıymet Fonları, *Sukuk, *Faizsiz Kıymetlendirme *Finansal Kiralama (Leasing), *İcare	*Temel Bankacılık Hizmetleri, *Ticari Bankacılık Hizmetleri, *Faizsiz Sigortacılık (Tekâfül), *Proje, Emtia Finansmanı, *Sendikasyon, *Yatırım ve Menkul Kıymet Fonları, *Sukuk, *Faizsiz Kıymetlendirme, *Finansal Kiralama (Leasing), *İcare, *İleri Hazine Hizmetleri, *Yenilikçi Portföy Yönetimi Hizmetleri,	

Tablo 2: Dünyada İslami Bankacılığın Gelişim Süreci (Devam)

Dünyada İslami Bankacılığın Gelişim Süreci			
	1990-2000 yılları arası	2000'li yıllar	2007 sonrası
ŞİRKETLER	*Ticari Katılım Bankaları, *Tekâfûl Şirketleri, *Faizsiz Yatırım Şirketleri	*Ticari Katılım Bankaları, *Tekâfûl Şirketleri, *Faizsiz Yatırım Şirketleri, *Faizsiz Yatırım Bankaları, *Varlık Yönetim Şirketleri	
COĞRAFİ ALAN	*Körfez ve Ortadoğu, *Asya Pasifik,	*Körfez ve Ortadoğu, *Asya Pasifik, *Avrupa ve Amerika	

Kaynak: TKBB. (2018). Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB. s. 22-23

2.3. Dünyada İslami Bankacılık Uygulamaları

İslami Bankacılık sistemi özellikle 2000'li yıllardan sonra Orta Doğu ve Körfez coğrafyasından çıkıp, Avrupa ve Amerika'ya kadar sınırlarını genişletmiştir. Dünya üzerinde İslami bankacılık sisteminin olduğu ülkelerin bir kısmında finansal sistem sadece faizsiz bankacılık üzerine kurulmuş olup, bu ülkeler İran ve Sudan şeklindedir. Faizsiz sistemin olduğu Malezya, Türkiye, BAE, Endonezya, Bangladeş, Yemen, Ürdün, Mısır gibi ülkelerde ise konvansiyonel bankacılık hizmetleri veren bankalarda bulunmaktadır. Bu ülkeler bu iki sistemi ekonomilerinde barındırarak hem konvansiyonel yatırımcıları hem de faizsiz bankacılık sistemine yatırım yapmak isteyen yatırımcıları çekmeyi amaçlamaktadırlar (Ergeç, Kaytancı, & Toprak, 2014, s. 55).

Dünyada sınırlarını genişleten İslami bankacılık sistemi, ürün yelpazesini de genişletmeye çalışmıştır. İslami bankacılık sisteminin ürünleri İngiltere, İsviçre vb. Avrupa ülkelerinde talep görürken, ABD'de de ekonomiye direkt katkı sağlamasından dolayı yüksek talep görmeye başlamıştır. İslami bankacılık ürünleri, ülkeden ülkeye farklılık gösterse de temel olarak İslami prensiplere dayanmaktadır (TKBB, 2007, s. 9).

2.3.1. Suudi Arabistan

Dünyada İslami bankacılık alanında en büyük aktörlerden birisi Suudi Arabistan'dır. İslami bankacılık sisteminin kuruluşundan gelişimine kadar en büyük pay Suudi Arabistan'ın olup, bu süreçte özellikle Suudi iş insanlarının çabalarının önemi büyüktür. Finansal kiralama alanında Al Rajhi Company dünyanın sayılı büyük kuruluşları arasındadır. Yine finansal kiralama alanında Dallah Al Baraka'da sayılı büyük şirketler arasında olup, dünyanın birçok ülkesinde yatırımları bulunmaktadır. Bankacılık alanında ise Dar-Al Mal Al-İslam (DMI), İKB ve National Commercial Bank (NCB) gibi büyük sermaye gruplarının kurduğu kurumlar bulunmaktadır. Bu kurumlardan National Commercial Bank (NCB) Suudi Arabistan'ın en büyük kamu bankasıdır. Dallah Al Baraka ise banka niteliği olmayıp, İslami finans kurumları ile dünyadaki saygın finansal kurumlar arasında köprü vazifesinde bulunmaktadır. Al Rajhi ise banka statüsündedir. Dar-Al Mal Al-İslam (DMI) ise bankacılık, sigorta ve yatırım olmak üzere üç farklı sektörde faaliyet göstermekte olup, yaklaşık 3,6 milyar USD aktif büyüklüğe sahiptir (ÖFKB, 2004).

2.3.2. Malezya

Malezya Dünyada İslami bankacılık sisteminde Suudi Arabistan'dan sonra en büyük paya sahip olan ülkedir. Dünyadaki İslami bankacılık sektöründe Malezya ürün çeşitliliği, güçlü ekonomik alt yapısı ile büyük fonları çekmektedir. Ülkedeki faizsiz sistem global ölçekte lider olma yolunda aktif bir şekilde yol almaktadır. Bu hızlı gelişimin en büyük kaynağı faizsiz sistemin yaklaşık %80 kısmının bankalar tarafından oluşturulmasıdır. Ayrıca İslami bankacılık sistemine uygun olarak dünyadaki en büyük sermaye piyasası da Malezya'da bulunmaktadır. Bunun dışında ilk İslami bankacılık sistemi ile tam olarak entegre olan gayrimenkul yatırım ortaklığı (GYO) sistemine de Malezya sahiptir (TKBB, 2015, s. 37).

İslami Bankacılığın bu kadar gelişmiş olduğu Malezya'da ilk temeller 1983 yılında atılmıştır. Bu yıllarda faizsiz sistemde ilk olarak Bank Islam Malaysia Berhad (BIMB) kurulmuştur. Malezya'da ilk faizsiz temeller her ne kadar 1983 yılından itibaren atılmış da olsa, ülkedeki faizsiz sistemin temeli "Hacıların Fon Yönetimi ve Kurulu" olan "Tabung Haji" olarak isimlendirilen sisteme dayanır. Bank Islam Malaysia Berhad'ın kurulmasından sonra devletinde desteği ile Malezya İslami

Finansal Merkezi (MİFM), İslami Finansal Hizmet Kurulu Sekreterliği (İFHKS) ve İslami Tasfiye Yönetimi Merkezi (İTYM) gibi kuruluşlar kurulmuştur (Bafra, 2015, s. 121).

2.3.3. Mısır

Mısır İslami bankacılık sistemi açısından diğer ülkelere nazaran farklı bir yere sahiptir. Bu ülkenin faizsiz sistemde ayrı bir öneme sahip olmasının sebebi ise dünyada faizsiz sistem üzerine ilk banka Mit Gamr ismi ile Mısır'da kurulmasındandır. Fakat Mısır'da faizsiz sistemin tarihi 1963'de kurulan Mit Gamr bankasından yaklaşık otuz sene öncesine dayanmaktadır. O dönemlerde kurulan kurumların faizle işlemler yapmadıkları belirtilmiştir. Bu dönemlerden sonra 1971'de Nasr Sosyal Bankası ile 1977 yılında %51'i Mısır'a %49'u Suudi Arabistan'a ait olan Faisal İslam Bankası kurulmuştur. Ülkede faizsiz sistem hızlı bir şekilde ilerlerken tamamı Mısır'a ait olan Uluslararası Yatırım ve Kalkınma İslam Bankası kurulmuştur (ÖFKB, 2002, s. 28-29).

2.3.4. Pakistan

Pakistan İslami kurallar üzerine yönetilen bir ülkedir. Fakat, yakın bir zamana kadar İslam kuralları üzerine yönetilmesine rağmen bankacılık faaliyetleri ve finansal sistem faizle işlemler yapmaktaydı. Bu sebeple Pakistan hükümeti 1973 yılında ülkedeki tüm yasaların İslami kurallar çerçevesinde düzenlenmesini ve böylelikle Müslüman halkın haklarının tam anlamıyla korunması adına yeni bir anayasa değişikliğine gitmiştir. Bu anayasa değişikliğinden sonra devlet "İslam Düşüncesi Konseyi"nden ülkedeki finansal sistemin ve ekonominin tamamen faizsiz bir temel üzerine yeniden inşa edilmesi hususunda bir model oluşturulması istemiştir. Sonrasında hazırlanan yeni ekonomi modeli 1980 yılında meclis tarafından kabul edilmiştir. Bu süreçten sonra faizli işlemlerinin yerini tamamen kâr zarar ortaklığı almıştır. Fakat zamanla faizsiz sistemle işlem yapan bankaların aldığı komisyon ücretleri faizli bankaların almış olduğu faiz seviyesine kadar yükselmiştir (Türkmenoğlu, 2007, s. 25).

2.3.5. İran

İran ülke yönetim rejimi olarak İslami kurallar üzerine yönetilmektedir. İran'da finansal sistem de İslami kurallar üzerine kurulmuş olup, İslami bankacılığın en başta

gelen ülkelerindendir. Ülkenin ayrıca İslami finans sisteminde yaklaşık 390 milyar USD varlık büyüklüğü ile İslami finans sisteminin yaklaşık %40'ını oluşturduğu tahmin edilmektedir. Ayrıca, ülke “Bank Mellat”, “Bank Melli İran” ve “Bank Sedaret İran” gibi İslami finansın en büyük yedi bankasına sahiptir (Serpam, 2013).

2.3.6. Sudan

Sudan’da İslami bankacılık faaliyetleri 1978 yılında Suudi Arabistan ve Sudan liderlerinin bir görüşmesi sırasında Suudi prens Muhammed Al Faisal’ın Sudan’da faizsiz bankacılık sistemi üzerine bir banka açmayı talep etmesi ile başlamıştır. Bu görüşmeden sonra 1978 yılında Sudan’da “Faisal Sudan İslam Bankası” (Faisal Islamic Bank of Sudan) kurulmuştur. Sudan’da ilk İslami banka kurulup, sistem işlemeye başladıktan bir müddet sonra 1991 yılında faizli bankacılık sistemi tamamen ülkede yasaklanmıştır (Atar, 2017, s. 1041).

2.3.7. Ürdün

İslami bankacılık sisteminin uygulandığı ülkelerinden birisi de Ürdün’dür. Ürdün’de İslami bankacılık sistemin başlangıcı 1978 yılında başlamıştır. Bu tarihte İslami sistem üzerine ilk olarak Ürdün İslam Bankası kurulmuştur. Fakat ülke genelinde faizli finansal sistem hâkim olmasından ve İslami bankacılık üzerine ayrı bir sistem kurulmamasından dolayı Ürdün İslam Bankası’ da faizli bankalar ile aynı yönetmeliğe tabi tutulmuştur. Bu bankanın kuruluş amacı ise ülkedeki kalkınmanın artması amacıyla sermayenin İslami sistem ile ekonomiye kazandırılması olmuştur (Kılınç, 2014, s. 30).

2.3.8. Kuveyt

Kuveyt’de finansal sisteme 1980 yılından sonra anayasada yapılan değişiklikle faizli işlemler girmiştir. Faizli işlemlerde faiz oranı taraflarca belirleneceği, tarafların herhangi bir faiz oranı belirlemediği taktirde kredi faiz oranı ile gecikmede uygulanacak faiz oranı %7 olarak belirlenmiştir. Ülke İslami bankacılık sistemi üzerine faaliyet gösteren Dünyanın en büyük katılım bankası olan Kuwait Finance House isimli kuruluşu kurmuştur (Dikkaya & Kutval, 2014, s. 88).

2.3.9. Bahreyn

Bahreyn nüfus olarak büyük olmasa da ülkede çıkan petrolden ve Arap dünyasının bankacılık merkezi olmasından dolayı dünyada önemli bir yere ve ekonomiye sahiptir. Bu ülkedeki en büyük faizsiz kurum Kuveyt Finans Kurumudur (Uçar, 1992, s. 53).

Bahreyn faizsiz sistemde yirmi dört banka ve on bir sigorta kuruluşuna sahiptir. Ayrıca, İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu ile Uluslararası İslami Finansal Piyasa isimli kuruluşlara ev sahipliği yapmaktadır (Özsoy M. Ş., 2012, s. 78).

Petrolden elden edilen gelir Bahreyn'i dünyada önemli bir konuma getirmiştir. Petrolün dışında özellikle kıyı bankacılığı da (Off-Shore) bu ülkede önemli bir yer edinmiştir. Bahreyn İslam Bankasının kurulması ile faizsiz sistem ülkede yaygınlaşmaya başlamıştır (Özeroğlu, 2014, s. 755).

2.3.10. Birleşik Arap Emirlikleri (BAE)

Birleşik Arap Emirlikleri faizsiz bankacılık sisteminde önemli bir konumdadır. Burada faizsiz sistemle işlem yapan kuruluşların başında Dubai Islamic Bank, HSBC Amanah ve Abu Dhabe Islamic Bank gelmekte olup, faizsiz bankacılık varlıkları 2011 yılı itibariyle yaklaşık 94 milyar USD olmuştur (Küçük, 2012).

2.3.11. Katar

Katar körfez ülkeleri içerisinde petrol zengini bir ülke konumundadır. Petrolden elde ettiği gelir fazlası ülkenin zenginliğine zenginlik katmaktadır. Katar bankacılık anlamında İslami sisteme de konvansiyonel sisteme de yer vermektedir. HSBC, Qatar National Bank, Doha Bank, The International Bank of Qatar ve Commercial Bank of Qatar gibi bankalar hem faizsiz hem de faizli sistemde hizmet vermektedir. Katarda faizsiz bankacılık sistemi 1982 yılında kurulan Qatar Islamic Bank ile başlamıştır. 2011 yılında Katar Merkez Bankası aldığı karar ile faizli ve faizsiz sistemin her ikisinde de hizmet veren kuruluşlara İslami bankacılık sisteminde şube açma, işlem yapma ve mevduat toplama gibi faaliyetleri yasaklamıştır (Dikkaya & Kutval, 2014, s. 89).

2.3.12. Avrupa

Avrupa nüfusu içerisinde Müslümanlar önemli bir yer tutmaktadır. Bu sebeple Müslümanların yatırımlarının değerlendirilmesi amacıyla faizsiz hizmet veren bankalar kurulmuştur. Bu bankaların başında 1978 yılında Lüksemburg'da kurulan İslam bankası yer almaktadır. Fakat İslami kurallara tam anlamıyla uyan ve bu minvalde kurulan ilk banka ise 1983 yılında kurulan Danimarka Milletlerarası İslam Bankasıdır (Kılınç, 2014, s. 36).

2.3.13. İngiltere

İngiltere İslami bankacılık sistemi üzerine çalışan ve şariat kurallarına tamamen uyan kurumlar kurmuştur. Bu kuruluşların kurulmasında özellikle devlet desteği ön plandadır. Bu sebeple İslami bankacılık alanında batının en gelişmiş ülkesi konumundadır. Ayrıca Arap ülkelerinde bulunan faizsiz bankaların birçoğu da İngiltere'de merkezler açıp, ülkeyi adeta bir finans merkezi haline getirmişlerdir. Ayrıca Londra Metal Borsası' da murabaha sistemini baz alarak faaliyetini sürdürmektedir. İngiltere'de İslami bankacılığın ilk ortaya çıkışı 1980'lere dayanmaktadır. 1990'lı yıllarda İngiltere Körfez ülkelerinin önemli şirketleri ile mudaraba yöntemiyle sukuk ihracı gerçekleştirmiştir (Çanakçı, 2014, s. 53).

İngiltere, İslami bankacılık sisteminde Malezya ve Körfez İş Birliği Konseyi üyesi olan ülkelere sonra en önemli merkez konumunda bulunmaktadır. Müslüman ülkelere faizsiz sistem tamamen ihtiyaç ve talebe dayalı olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Fakat, İngiltere'de ise bu sistem tamamen devletin desteği ile kurulmuştur. İngiltere İslami bankacılık sistemini kurarken, ülkenin İslami bankacılık alanında Avrupa'nın merkezi olmasını ve insanların inançlarından dolayı finansal bir piyasada işlem yapamamasının engellenmesini hedeflemiştir (Özsoy M. Ş., 2012, s. 82).

2.3.14. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Amerika Birleşik Devletleri'nde faizsiz sistem üzerine kurulan iki kuruluş vardır. Bunlardan ilki “Amerikan Finance House LARİBA” olup, araba, mesken alımı gibi toplumun her türlü ihtiyacına hitap edecek şekilde programlanmıştır. Diğer şirket ise “Muslim Savings and Investments (MSI)” ismi altında kurulmuştur. Bu şirketin faaliyetleri mesken finansmanı üzerinedir. LARİBA şirketinin 1998 yılında bankacılık faaliyeti yapmasına izin verilmiştir. MSI ise fonladığı konut kredilerinin geri dönüşlerinde problemler yaşamış ve önemli miktarda kayba uğramıştır. Bu sebeple Texas mahkemesince konut alım-satım faaliyetleri durdurulmuş ve faaliyeti sona ermiştir (Abdul-Rahman, 2015, s. 415).

Bunların dışında “United Bank of Kuwait” İngiltere’de hayata geçirdiği bir modeli New York’ta da uygulamaya çalışmıştır. Fakat, faaliyetini sadece iki sene sürdürmüştür. Ayrıca HSBC Bankası konut finansmanında faaliyet gösterecek “Amanah” adı altında bir model uygulamaya çalışmış ama piyasada rekabet edememiştir. 1998 yılında LARİBA şirketinin birkaç ortağı “Bank of Whittier National Association” şirketini satın almıştır. Bu banka faizsiz sisteme göre işletilmeye başlanmış olup, konvansiyonel bankaların vermiş olduğu tüm hizmetleri faizsiz standartlarda vermeye başlamıştır. Ayrıca şirket katılım hesaplarına ödenecek kâr paylarını bankanın faizsiz portföyünden elde ettiği getiri ile yapmıştır. 2001 yılında ise “Guidance Residential Finance” adı altında mortgage sistemi ile konut finansmanı üzerine faaliyet gösteren bir şirket kurulmuştur. Bu şirket LARİBA şirketi ile hayatını devam ettirmiştir (Abdul-Rahman, 2015, s. 416-417).

2.4. Dünya Geneline İslami Finansı Düzenleyici ve Denetleyici Kuruluşlar

İslami Bankacılığın dünya genelinde hızla yayılması ile sistemi denetleyici ve düzenleyici bazı kurumlara ihtiyaç oluşmuştur. Bu kurumların genel anlamda İslami bankacılık sisteminde yeni ürünlerin arzından, şeriat kurallarına uyumu denetlemeye varıncaya kadar birçok görevleri bulunmaktadır. Bu kurumlar aşağıda detayları ile belirtilmiştir.

2.4.1. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI)

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting & Auditing Organization for Islamic Financial Institutions) 1991 yılında Bahreyn’de kurulmuştur. Faizsiz finansal kurumlar ve piyasalar için muhasebe ve denetim standartları ile idari, etik ve dini standartlar hazırlayan kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Organizasyon İslami finans sistemi ile hizmet veren kuruluşlar için muhasebe ve denetim standartları geliştirmektedir. CIPA, dini danışman ve denetçi, “CSSA” şirket uyumluluk programı gibi birçok sertifika ve program AAOIFI tarafından verilmektedir (TKBB, 2018, s. 28).

2.4.2. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (The Islamic Financial Services Board) 2002 yılında Malezya’da kurulmuştur. Kuruluşun faaliyet alanı İslami finansal kuruluşlar için kurumsal yönetim standartları geliştirmektir. IFSB, faizsiz bankacılık ve finans sektörü için geleceğe dönük global standartları ile temel ilkeler koyarak İslami finansal hizmet endüstrisinin istikrarını destekleyen ve geliştiren uluslararası standart koyucu bir örgüttür. Ayrıca, sektörle ilgili araştırmalar yapar. Bunun dışında seminerler ve toplantılar düzenler (TKBB, 2018, s. 28).

2.4.3. Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (MASB)

Malezya Muhasebe Standartları Kurulu (Malaysian Accounting Standards Board) 1997 yılında İslami finansal kuruluşlar için muhasebe standartları geliştirmek amacıyla Malezya’da kurulmuştur. Kuruluşun temel görevi yüksek kaliteli muhasebe ve raporlama standartları geliştirmek ve standart geliştirme çalışmalarını desteklemektir (TKBB, 2018, s. 28).

2.4.4. Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi (IILM)

Uluslararası İslami Likidite Yönetimi Şirketi (International Islamic Liquidity Management Corporation) şirketi 2010 yılında sınır ötesi İslami likidite yönetimini kolaylaştırmak için İslam’a uyumlu mali araçlar geliştirmek ve yayımlamak için merkez bankaları, para otoriteleri ve çok taraflı kuruluşlar tarafından Malezya’da kurulmuştur.

IILM mevcut üye ve hissedarları; Endonezya, Kuveyt, Lüksemburg, Malezya, Mauritius, Nijerya, Katar, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri ile İslam Özel Sektör Geliştirme Merkezi adlı merkez bankalarından oluşmaktadır (TKBB, 2018, s. 28).

2.4.5. İslam Kalkınma Bankası (IDB)

İslam Kalkınma Bankası (Islamic Development Bank) 1973 yılı aralık ayında Cidde’de toplanan Müslüman Ülkeler Maliye Bakanları Konferansı tarafından yayınlanan niyet bildirisi sonucunda kurulmuş uluslararası bir finansal kurumdur. Bankanın kuruluş amacı; üye ülkelerin ve İslami kuralları benimsemiş olan Müslüman toplulukların ekonomik gelişimini ve sosyal ilerlemesini teşvik etmektir. Bankanın görevleri; üye ülkelere ekonomik ve sosyal gelişim için danışmanlık yapmak, potansiyeli olan projelere öz sermaye veya kredi ile iştirak etmektir. İslam Kalkınma Bankası üye ülkelerden topladığı fonların yönetimini sağlamakla beraber üye olmayan ülkelere yaşayan Müslüman topluluklar içinde özel amaçlı fonlar kurup yönetmektedir (TKBB, 2018, s. 29).

2.4.6. Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM)

Uluslararası İslami Finansal Piyasa (International Islamic Financial Market) 2002 yılında İslami finansal ürünlerin, belgelerlerin ve işlemlerin standartlaştırılmasını sağlamak amacıyla Bahreyn’de kurulmuştur (TKBB, 2018, s. 29).

2.4.7. İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı (IIRA)

İslam Ülkeleri Uluslararası Derecelendirme Ajansı (Islamic International Rating Agency) 2002 yılında İslami para ve sermaye piyasaları için derecelendirme hizmeti sunmak amacıyla Bahreyn’de kurulmuştur. 2005 yılında faaliyete başlayan ajans yatırım ve kredi riskini belirleyerek, işletmelerin ve finansal enstrümanların risk profillerinin değerlendirilmesini yapıp bölgesel ve ulusal finansal piyasaların gelişimini kolaylaştırmayı amaçlamıştır (TKBB, 2018, s. 29).

2.5. Türkiye’de İslami Bankacılığın (Katılım Bankacılığı) Gelişimi

Türkiye’de faizsiz bankacılık sistemi ilk olarak 1975 yılında Devlet Sanayi ve İşçi Bankası’nın (DESIYAB) yerli halk ile yurtdışında yaşayan gurbetçi işçilerin birikimlerinin faizsiz bir sistemle fakat karlılık anlayışı ile ekonomiye kazandırmak amacıyla kurulmasıyla başlamıştır. Fakat bu banka 1978 yılında faizle işlemler yapmaya başlamıştır. Türkiye’de faizsiz bankacılığın öncüsü DESİYAB olmuş ve ileride kurulacak Özel Finansal Kurumları’nın (ÖFK) kurulmasında rehber olmuştur (Kalaycı, 2013, s. 55).

Türkiye’de 1983 yılı itibariyle İslami finans sistemi ile hizmet verecek bankaların yani katılım bankalarının alt yapısı oluşturulmuştur. Katılım bankalarının kuruluş gayesi hane halkının fonlarını faizsiz sistemle toplayıp, bireysel mal ve hizmet alımları ile ticari fon ihtiyaçlarını karşılayarak ekonomiye direkt katkıda bulunmak şeklinde belirlenmiştir. Burada katılım bankalarını konvansiyonel bankalardan ayıran en önemli özellik mal ve hizmet alım satımını fonlaması olmuştur (Albaraka , 2015, s. 8-9).

Türkiye ekonomisi 1980’li yıllarda kapalı bir ekonomiden dışa açık bir ekonomiye geçiş sürecinde katılım bankacılığı ile tanışmıştır (Pehlivan, 2016, s. 304).

1980’li yıllar Türkiye ekonomisi açısından dışa açılımın başladığı yeni ürün, finansal enstrüman ve finansal müesseselerin çeşitlendirilip arttırılmaya çalışıldığı, Türk mali sistemine derinlik kazandırılmaya çalışıldığı yıllardır. Katılım bankacılığı modeli de bu çalışmaların ürünü olarak Türk bankacılık sistemine dahil olmuştur. Günümüze bakıldığında katılım bankalarının konvansiyonel bankalar ile aynı nitelikte işlemleri faizsiz sistemde yaptığı görülmektedir (Özulucan & Deran, 2009, s. 90).

Ekonomiye katılmayan yastık altında tutulan mevduatların ekonomiye kazandırılması hedeflenerek 16.12.1983 tarihinde Türkiye’de 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile ‘‘Özel Finans Kurumu’’ ismi altında İslami bankacılık faaliyetleri başlamıştır (Aras & Öztürk, 2011, s. 170).

Türkiye’de faizsiz bankacılık alanında ÖFK olarak ilk kurulan bankalar 1985 yılında kurulmuş olan Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. ile Faisal Finans Kurumu

A.Ş. bankalarıdır. Bu kurumların ardından 1989 yılında Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş., 1991 yılında Anadolu Finans Kurumu A.Ş., 1995 yılında İhlas Finans Kurumu A.Ş., ve 1996 yılında Asya Finans Kurumu A.Ş. faaliyetine başlamıştır (Özsoy İ. , 2011, s. 22-23)

2.6. Türkiye’de Faaliyet Gösteren İslami Bankalar (Katılım Bankaları)

Türkiye’de 1983 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile İslami Bankacılık sisteminin önü açılmıştır. Bu karar sonrasında yıllar itibariyle İslami sisteme uygun bankalar kurulmaya başlamıştır. Güncel olarak Türkiye’de altı adet faizsiz sistemle çalışan (Katılım Bankası) banka bulunmaktadır.

2.6.1. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. %100 yerli sermaye ile 1991 yılında kurulan Anadolu Finans Kurumu ile 1985-2001 yılları arasında Faisal Finans Kurumu ismi ile hizmet veren Family Finans Kurumunun 2005 yılında birleşmesi sonucunda 250 milyon TL sermaye ve 108 şube ile faaliyetine başlamıştır. 2008 yılında bankanın çoğunluk hissesi Suudi Arabistan’ın en büyük kamu bankası olan The National Commercial Bank (NCB) tarafından satın alınmıştır. Bu satın alımdan sonra NCB %67.03 pay ile Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.’nin hâkim ortağı olmuştur. (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx/> E.T: 05.05.2019).

Tablo 3: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı

Adı Soyadı/Ticaret Ünvanı	Pay Tutarı TL	Pay Oranı %
The National Commercial Bank (NCB)	1.742.676.447	67,03
Gözde Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklığı A.Ş.	274.838.187	10,57
Diğer Ortaklar	582.485.366	22,40
TOPLAM	2.600.000.000	100

Kaynak: <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx/> E.T: (05.05.2019)

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.'nin güncel aktif büyüklüğü aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 4: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük

Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. (.000)	
Toplam Aktifler	47.052.484 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	29.825.791 TL
Toplam Toplanan Fonlar	26.862.479 TL
Toplam Öz Kaynaklar	4.323.181 TL
Ödenmiş Sermaye	2.600.000 TL
Net Dönem Kar/Zararı	444.750 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	547.785.803 TL
Şube Sayısı (Adet)	306
Personel Sayısı (Adet)	3661
Toplam Krediler	29.825.791 TL

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> E.T: (05.05.2019)

2.6.2. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortadoğu'nun büyük sermaye gruplarından Albaraka Bankacılık Grubu (ABG), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Türkiye'nin önde gelen sanayi grubunun bir tanesinin önderliğinde 1984 yılında Türkiye'nin ilk Özel Finans Kurumu (ÖFK) olarak kurulmuş olup, 1985 yılında faaliyetine başlamıştır (<https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx/> E.T: 05.05.2019).

Tablo 5: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı

Adı Soyadı/Ticaret Ünvanı	Pay Tutarı TL	Pay Oranı %
Yabancı Ortaklar	593.952.934,31	65,99
*Albaraka Bankacılık Grubu	486.523.265,68	54,06
*İslam Kalkınma Bankası	70.573.778,85	7,84
*Alharthy Ailesi	31.106.364,35	3,46
*Diğer	5.749.525,43	0,64
Yerli Ortaklar	78.932.964,72	8,77
Halka Açıklık	227.114.100,97	25,23
TOPLAM	900.000.000,00	100

Kaynak: <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx/> E.T: (05.05.2019)

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin güncel aktif büyüklüğü aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 6: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. (.000)	
Toplam Aktifler	42.223.652 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	26.184.989 TL
Toplam Toplanan Fonlar	28.623.473 TL
Toplam Öz Kaynaklar	3.261.451 TL
Ödenmiş Sermaye	900.000 TL
Net Dönem Kar/Zararı	133.968 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	12.444.026 TL
Şube Sayısı (Adet)	230
Personel Sayısı (Adet)	3988
Toplam Krediler	26.184.989 TL

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> E.T: (05.05.2019)

2.6.3. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. faaliyetlerine 31 Mart 1989 yılında Kuwait Finance House’un hâkim ortaklığında kurulmuştur. Özellikle altın vb. emtialarla ilgili altın hesapları, altın veren ATM’ler gibi birçok yeniliklerin öncülüğünü yapmıştır. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. ortaklık yapısı aşağıdaki tablodaki gibidir (<https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk/> E.T: 07.05.2019).

Tablo 7: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı

Adı Soyadı/Ticaret Ünvanı	Pay Tutarı TL	Pay Oranı %
Kuveyt Finans Kurumu (Kuwait Finance House)	2.176.733.212,80	62,24
T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü	654.698.678,40	18,72
İslam Kalkınma Bankası	314.758.980	9
Kuveyt Sosyal Güvenlik Kurumu	314.758.980	9
Diğer Gerçek ve Tüzel Ortaklar	36.102.148,80	1,04
TOPLAM	3.497.322.000	100

Kaynak: <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi/> E.T: (07.05.2019)

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.’nin güncel aktif büyüklüğü aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 8: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük

Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. (.000)	
Toplam Aktifler	74.232.325 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	45.865.291 TL
Toplam Toplanan Fonlar	53.986.278 TL
Toplam Öz Kaynaklar	5.438.553 TL
Ödenmiş Sermaye	3.497.322 TL
Net Dönem Kar/Zararı	869.812 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	86.773.215 TL
Şube Sayısı (Adet)	415
Personel Sayısı (Adet)	5871
Toplam Krediler	45.865.291 TL

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> E.T: (07.05.2019)

2.6.4. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. tamamı T.C. Hazinesi tarafından ödenmiş 675,000,000 TL sermaye ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun (BDDK) 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle kurulmuştur. Sonrasında BDDK’nın 12.05.2015 tarih ve 6302 sayılı kararı ile faaliyetine başlamıştır. 2018 yılında gerçekleştirilen Olağanüstü Genel Kurul Toplantısı sonrasında bankanın sermayesinin 1,750,000,000 TL’ye yükseltilmesi kararı alınmıştır (<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx/> E.T: 07.05.2019).

Tablo 9: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı

Adı Soyadı/Ticaret Ünvanı	Pay Tutarı TL	Pay Oranı %
T.C. Ziraat Bankası A.Ş.	1.749.999.996	96
Ziraat Sigorta A.Ş.	1	1
Ziraat Hayat ve Emeklilik A.Ş.	1	1
Ziraat Teknoloji A.Ş.	1	1
Ziraat Yatırım Menkul Değerler A.Ş.	1	1
TOPLAM	1.750.000.000	100

Kaynak: <https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx/> E.T: (07.05.2019)

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.’nin güncel aktif büyüklüğü aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 10: Ziraat Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. (.000)	
Toplam Aktifler	22.188.803 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	17.739.425 TL
Toplam Toplanan Fonlar	15.151.098 TL
Toplam Öz Kaynaklar	2.218.584 TL
Ödenmiş Sermaye	1.750.000 TL
Net Dönem Kar/Zararı	322.665 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	34.824.136 TL
Şube Sayısı (Adet)	80
Personel Sayısı (Adet)	1042
Toplam Krediler	17.739.425 TL

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> E.T: (07.05.2019)

2.6.5. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izni ile 25.06.2015 tarihinde anonim bir şirket olarak kurulmuştur. Yine BDDK’nın 17.02.2016 tarihindeki izni ile Vakıf Katılım Bankası A.Ş. “Vakıf Kültürü” nün önemli bir kurumu olarak faaliyetine başlamıştır (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/Pages/Ortaklik-Yapisi.aspx/> E.T: 08.05.2019).

Tablo 11: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Ortaklık Yapısı

Adı Soyadı/Ticaret Ünvanı	Pay Tutarı TL	Pay Oranı %
Vakıflar Genel Müdürlüğü	1.009.800.000	99
Beyazid Han-ı Sani (II. Beyazıt) Vakfı	2.550.000	0,25
Mahmud Han-ı Evvel Bin Mustafa Han (I.Mahmut) Vakfı	2.550.000	0,25
Mahmud Han-ı Sani Bin Abdülhamid Han-ı Evvel (II. Mahmut) Vakfı	2.550.000	0,25
Murad Paşa Bin Abdusselam (Murad Paşa) Vakfı	2.550.000	0,25
TOPLAM	1.020.000.000	100

Kaynak: <https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/Pages/Ortaklik-Yapisi.aspx/> E.T: (08.05.2019)

Ziraat Katılım Bankası A.Ş.'nin 2018 yılı 3.dönem aktif büyüklüğü aşağıdaki tabloda detaylı olarak gösterilmiştir.

Tablo 12: Vakıf Katılım Bankası A.Ş. Aktif Büyüklük

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. (000)	
Toplam Aktifler	18.591.136 TL
Toplam Krediler ve Alacaklar	13.884.438 TL
Toplam Toplanan Fonlar	12.801.871 TL
Toplam Öz Kaynaklar	1.413.229 TL
Ödenmiş Sermaye	1.020.000 TL
Net Dönem Kar/Zararı	223.171 TL
Bilanço Dışı Hesaplar	92.796.510 TL
Şube Sayısı (Adet)	80
Personel Sayısı (Adet)	1048
Toplam Krediler	13.884.438 TL

Kaynak: <http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> E.T: (08.05.2019) (2018/3. Dönem)

2.6.6. Emlak Katılım Bankası A.Ş.

Emlak Katılım Bankası A.Ş.'nin temeli Türkiye Emlak Bankası'na dayanmakta olup, tarihi Millî mücadele yıllarına uzanmaktadır. Ülkemizin Millî mücadele yıllarından sonra hızlı bir kalkınma sürecine ihtiyacı olmuştur. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti'nin imarını, bu imar aşamasında inşaat teşebbüslerine destek vermek, yetimlerin haklarını korumak ve ihtiyaç duyulan kredileri sağlamak amacıyla 1926 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün imzasıyla Emlak ve Eytam Bankası adıyla kurulmuştur. Yıllar içerisinde ülkenin ihtiyaçları sebebiyle birçok kez unvan değişikliğine gitmiştir. Banka, Emlak ve Eytam Bankası olarak kurulduğu bu süre zarfında sırasıyla Türkiye Emlak Kredi Bankası, Tek Bank ve son olarak Türkiye Emlak Bankası isimlerini almıştır. Bugün ise, başta inşaat sektörü olmak üzere ekonomik büyüme ve istihdama katkısı yüksek olan stratejik sektörlerle yönelik sürdürülebilir finansman modelleri geliştirmek amacıyla BDDK'dan 26.02.2019 tarihinde alınan faaliyet izni ile Emlak Katılım Bankası olarak tekrar açılmıştır (<https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce/> E.T: 08.05.2019).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAMİ BANKACILIK (KATILIM BANKACILIĞI) SİSTEMİNDE KREDİ TÜRLERİ VE KREDİ YÖNTEMLERİ

3.1. İslami Bankacılıkta (Katılım Bankacılığı) Kredi Türleri

İslami bankacılıkta diğer ismi ile Katılım bankacılığı da en az konvansiyonel bankalar kadar kredi türüne sahiptir. Bu kredi türleri genel anlamda nakdi krediler ve gayri nakdi krediler olarak iki şekildedir. Katılım bankaları mevduat sahipleri ile yatırımcı firmalar arasında köprü kurmada konvansiyonel bankalarla aynıdır. Fakat işleyiş bakımından konvansiyonel bankalardan ayrılırlar. Katılım bankaları kesinlikle likit bir kredi kullandırımı yapmaz. Konvansiyonel bankalarda ise ihtiyaç kredisi adı altında likit fon kullandırımı vardır. Katılım bankaları için kredi verdikleri firmaların neden bu krediye ihtiyaç duyduğu, nereye harcayacağı konusu büyük önem taşımaktadır (Karapınar, 2003, s. 36).

3.1.1. Nakdi Kredi Türleri

Katılım bankacılığında nakdi krediler herhangi bir mal veya hizmetin fonlanması şeklindedir. Nakdi kredilerde kendi içerisinde kurumsal nakdi krediler ve bireysel nakdi krediler şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

3.1.1.1. Ticari Nakdi Kredi Türleri

Ticari nakdi krediler tüzel kişiler ile şahıs firmalarına kullandırılan krediler olup, çeşitlerini inceleyeceğiz.

3.1.1.1.1. Kurumsal Finansman Desteği

İşletmelerin her türlü hammadde, mamul, yarı mamul, emtia, makina, teçhizat ve hizmet bedelinin fonlandığı kredi türüdür. İhracat taahhüdü olamadan dövizle endeksli olarak USD ve EURO cinsinden kullanılabilir. Dövizle endeksli olmasından dolayı taksit tarihlerinde kur farkı BSMV'si tahsil edilir. Firmanın nakit akışına uygun şekilde vade yapısı yapılabilir (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Kurumsal-Finansman-Destegi.aspx/> E.T: 10.05.2019).

İhracat yapan firmalara ya da döviz kazandırıcı işlem yapan firmalara ihtiyaçlarını sağlamak açısından kurumsal finansman kredisi altında döviz kredisi de kullanılabilir. Döviz kredisinde taksitler kullanılan döviz cinsi üzerinden tahsil edilir. Kur farkı BSMV'si tahsil edilmez. Bu işlemde firma ihracat taahhüdünü yerine getirmelidir. Taahhüt edilen işlemin yerine getirilmesine bağlı olarak vergi, resim, harç ve fon muafiyeti bulunmaktadır (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/nakdi-krediler/Sayfalar/finansman-destegi.aspx/> E.T: 10.05.2019)

3.1.1.1.2. Taksitli Ticari Finansman

Taksitli Ticari Finansmanda firmaların her türlü araç, işyeri, makine, teçhizatın fonlanması yapılmaktadır. Bu tür krediler TL, USD VE EURO (DEK) para cinsinden kullanılabilir. Taksit ödemesinde kur farkı BSMV'si tahsil edilmektedir (<https://www.kuveytturk.com.tr/ticari/finansman-urunleri/nakdi-finansman/> E.T: 10.05.2019).

3.1.1.1.3. Esnek Destek Finansmanı

Esnek Destek Finansmanı temelde konvansiyonel bankalardaki Kredili Mevduat Hesabı (KMH), Borçlu Cari Hesap (BCH) gibi rotatif kredilere benzemektedir. Fakat bu tür kredilerden farkı likit olarak müşteriye ödenmeyip, direkt satıcıya ödeme yapılmasıdır. Firmaların kısa vadede işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamakta olup, nakit yönetimini sağlıklı olarak gerçekleştirmeleri için geliştirilmiştir. Esnek Destek Finansmanında müşteriye belirli bir kredi limiti tahsis edilir. Mevcut anapara risk bakiyesi üzerinden günlük kâr payı hesaplanır. Bu kâr payları her üç ayda bir tahakkuk eder ve tahsil edilir. Firma kredinin anaparasını bir yıl içerisinde istediği zaman kapatabilir. Esnek Destek Finansmanı murabaha ve tevrruk altyapısı ile tamamen katılım bankacılığı prensiplerine uygun bir şekilde geliştirilmiştir (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/nakdi-krediler/Sayfalar/esnek-destek-finansmani.aspx/> E.T: 10.05.2019).

3.1.1.1.4. Fonlu Çek

Fonlu çek murabahanın çeke yüklenmiş halidir. Firmaların çekle yapmış olduğu satın alama işlemlerinde çekin ödeme vadesi geldiğinde banka cari hesaplarında yeterli bakiye bulunmaması durumunda önceden belirlenen vade ve kâr

payı oranları üzerinden fonlama limiti dahilinde çek bedelinin banka tarafından satıcıya ödendiği kredi türüdür. Firma, çeklerinin banka tarafından fonlanmasını istediği takdirde ilgili çekleri takas tarihinden bir gün önce bankaya teslim edip kayıtlarını yaptırmalıdır (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/nakit-yonetimi/Sayfalar/fonlu-cek.aspx>/ E.T: 10.05.2019).

3.1.1.1.5. Doğrudan Borçlandırma Sistemi (DBS)

Doğrudan Borçlandırma Sistemi bazı katılım bankalarında Doğrudan Tahsilat Sistemi ismi ile sunulmakta olup, ürün içeriği aynıdır. Doğrudan Borçlandırma Sistemi; bayilik sistemi ile çalışan, alacakları çek veya senede bağlanmamış firmalara göre hazırlanmış bir kredi türüdür. Bu kredi türünde bayi olan firmanın banka cari hesabında ödemesi gereken fatura tutarının olamaması durumunda banka bayiyi kredilendirerek satıcıya ödeme yapar. Ödeme vadesi geldiğinde bayinin cari hesabında fatura tutarı bakiye bulunduğu takdirde banka satıcıya hesaptaki tutarı öder. Doğrudan Borçlandırma Sisteminde bayi ağı bulunan firmaların bayilerine gerçekleştireceği ürün satışlarına yönelik fatura tahsilatlarının otomatik olarak gerçekleşmesi sağlanır. Böylelikle firma ile bayi arasındaki ilişki kuvvetlenir ve bayilerin nakit akışının düzenlenmesi sağlanır (<https://www.ziraatkatilim.com.tr/girisimci/nakit-yonetimi/Sayfalar/dogrudan-borcandirma-sistemi-dbs.aspx>/ E.T: 11.05.2019).

3.1.1.1.6. KGF Destekli Finansman

Kredi Garanti Fonu (KGF) kurumsal bir kefalet kuruluşu olup, teminat üretemeyen veya mevcut bankaların teminat olarak kabul edeceği nitelikte teminat üretemeyen ve bu sebeple finansman ihtiyacını sağlayamayan Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) krediye ulaşımını sağlamaktadır. KOBİ'ler teminat yetersizliği sebebiyle hayata geçiremedikleri yatırımları için KGF Destekli Finansman türünden yararlanabilirler. Bu kredi türü sürecinde KGF kuruluşunun bankalara tanımlanmış olduğu kredi dilimleri bulunmaktadır. Firmalar KGF kefaletinden yararlanmak için bankaya başvurur. Firma talebi banka limit tahsis şartları esas alınarak değerlendirilir. Banka tarafından firmaya kredi limit tahsisi uygun görüldüğü takdirde Hazine Destekli Portföy Garanti Sistemi ile maksimum iki gün içerisinde kredi sağlanabilmektedir

(<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/KGF-Kefaletli-Finansman.aspx>/ E.T: 11.05.2019).

KGF kefalet oranı ve limiti kullanıcı türüne göre değişkenlik göstermekte olup, güncel oranları şu şekildedir (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobilere-destek/Sayfalar/kgf-destekli-krediler.aspx>/ E.T: 11.05.2019),

- KOBİ'ler için kefalet limiti 12,000,000 TL, kefalet oranı ise %80 şeklindedir.
- Kadın ve Genç Girişimciler için 1,000,000 TL kefalet limiti, %90 kefalet oranı,
- İhracat yapan KOBİ'ler için 12,000,000 TL kefalet limiti, %100 kefalet oranı,
- Yatırım yapan KOBİ'ler için 12,000,000 TL kefalet limiti, %85 kefalet oranı,
- Cazibe Merkezli yapılacak yatırımlarda KOBİ'lere 12,000,000 TL kefalet limiti, %90 kefalet oranı,
- KOBİ dışı firmalar için 200,000,000 TL kefalet limiti, %75 kefalet oranı,
- KOBİ dışı ihracatçı firmalar için 200,000,000 TL kefalet limiti, %100 kefalet oranı,
- KOBİ dışı yatırımcı firmalar için 200,000,000 TL kefalet limiti, %80 kefalet oranı,
- Cazibe Merkezli yapılacak yatırımlarda KOBİ dışı firmalar için 200,000,000 TL kefalet limiti, %85 kefalet oranı sağlanmaktadır.

3.1.1.1.7. Proje Finansmanı

Proje Finansmanı; firma tarafından HES, GES, RES, AVM, OTEL vb. belirli bir projenin hayata geçirilmesinde başından sonuna kadar finansmanı içeren ve bu finansmanın geri ödenmesinde firmanın kredibilitesinden öte projenin gelecekte oluşturacağı nakit akışı, inşaat süresi, projenin varlıklarının esas alındığı önemli oranda sermaye gerektiren projelerin hayata geçirilmesinde kullanılan finansman

türüdür. Bu kredi türü uzun vadeli finansman imkânı sunmaktadır (<https://www.kuveytturk.com.tr/ticari/proje-finansmani/> E.T: 11.05.2019).

3.1.1.1.8. Eximbank Sevk Öncesi İhracat Kredisi

Türkiye İhracat ve Kredi Bankası A.Ş. (Türk Eximbank) tarafından ihracata yönelik mal üreten firmalara ihracata hazırlık aşamasında finansman ihtiyaçlarını karşılamaları için verilen kredi türüdür. Katılım bankaları bu kredi türünü Sevk Öncesi İhracat Kredisi (SÖİK) adı altında kullanılmaktadır. Katılım Bankaları Sevk Öncesi İhracat Kredisi TL, EURO ve USD bazında kullanılabilir. Kredinin vade seçenekleri ise yapılacak olan kredi protokolü kapsamında 120, 180, 360, 540, 720 gün şeklinde olup, 120 ve 180 gün vade seçeneği kullanıldığı zaman finansman ödemesi kâr payı ve anapara tutarı ilgili vade sonunda ödenir. Diğer vade seçeneklerinde ise 180 günde bir kâr payı ödemesi yapılırken, anapara ödemesi ise ilgili vade sonunda yapılmaktadır (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Eximbank-Sevk-Oncesi-Ihracat-Kredisi.aspx/> E.T: 11.05.2019).

3.1.1.1.8. GSM Kredileri

GSM kredisi ABD Tarım Bakanlığı'na bağlı "Commodity Credit Corporation" tarafından organize edilen ve Amerikan tarım ürünlerinin ihracatının arttırılmasını hedefleyen bir finansman türüdür. GSM kredilerinde finansman Amerika'da işleme aracı olan banka tarafından sağlanır, işlemde ticari risk ve ülke riski CCC tarafından sigortalanır. Kredinin kullanım aşamasında öncelikle ithalatı yapacak olan müşteriye görüldüğünde ödemeli akreditif (Sight) açılır. Akreditifin açılmasından sonra Amerika'daki işleme aracılık yapan banka tarafından Türkiye'deki bankaya kredi açılır ve ihracatçı firmaya ödeme yapılır. GSM kredisi işleminde krediyi kullanan Türkiye'deki banka olarak gözüktse de asıl borçlu Türkiye'deki bankanın ithalatçı müşterisidir. Bu sebeple ithalatçı firmaya, GSM kredisine başvurmadan önce banka tarafından, bankanın kredi tahsis koşulları esas alınarak kredi limit tahsisi yapılır. GSM kredilerinde azami vade 18 ay olup, firma kredi anapara tutarını 6 aylık periyotlarla ya da yıl sonunda tek taksit şeklinde ödeyebilir

(<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/gsm-kredileri.aspx>/ E.T: 11.05.2019).

3.1.1.1.9. SEP Kredileri

Saudi Export Program (SEP) Suudi Arabistan’da petrol dışı ürünlerin ihracatını arttırmak için Suudi Arabistan Kralının emri ile kurulmuş bir programdır. Bu program Suudi Arabistan’dan petrol dışı ürünlerin ithalatını yapan firmalara finansman ve sigorta kolaylığı sağlamaktadır. Bu kredi türünde de banka aracılığı ile finansman sağlanmaktadır. Kredi vadeleri maksimum 3 yıl olmaktadır (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/sep-krediler.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.1.10. Ülke (ECA) Kredileri

Export Credit Agency (ECA) kredileri yani diğer bir deyişle ülke kredileri, bazı ülkelerin ihracatı desteklemek amacıyla ülkesinden ithalat yapacak firmalara, ilgili İhracat Kredi Kuruluşu (ECA) aracılığıyla sağladığı ve ithalatı yapan firmanın ülke riskini sigortaladığı bir kredi türüdür. ECA kredisi ihracatçıya yeni pazarlar bulmasını, ithalatçıya ise düşük maliyetli finansman bulmasını sağlar. ECA kredilerinin tutarı Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü’nün (OECD) belirlediği kullara göre ticari kontratın maksimum %85’i şeklindedir. Ticari kontratın %15’lik kısmını ise ithalatçı firma kendi kaynaklarından avans ödemesi olarak ihracatçı firmaya ödemelidir. ECA kredilerinde ihracat yapan firma parasını bankadan peşin olarak alır. Krediden yararlanan ithalatçı firma ise krediyi başvuru yaptığı bankaya vadeli olarak öder. Ülke kredilerinin (ECA) vade yapısı değişkenlik arz etmekte olup, ödeme şekli ise vade başlangıcı yükleme tarihi veya teçhizatın kurulma tarihinden başlayarak 6 ayda bir kâr payı ve anapara olacak şekilde eşit taksitler olarak gerçekleşir (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/ulke-kredileri.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.2. Bireysel Nakdi Kredi Türleri

Katılım bankalarında da konvansiyonel bankalar gibi bireysel ürünler bulunmaktadır. Bu ürünler bireysel ihtiyaca göre belirlenmiş olup, kredi kartlarından

ihtiyaç kredisine kadar geniş bir yelpazeyi oluşturur. Bireysel nakdi kredi türlerini detaylı olarak inceleyeceğiz.

3.1.1.2.1. İhtiyaç Kredis

İhtiyaç kredis bankacılık ürünü olarak bireysel bir üründür. Bu kredi türü konvansiyonel bankaların en gözde ürünleri arasındadır. Katılım bankalarında da bireysel ürün olarak ihtiyaç kredis bulunmakta olup, konvansiyonel bankalardan farkı müşterinin cari hesabına değil bankaya sunulmuş fatura karşılığında satıcıya ödeme yapılmasıdır.

Katılım Bankalarında ihtiyaç kredisinde; peşin kira ödemeleri, sağlık, eğitim, konut geliştirme, muhtelif ev ihtiyaçları (beyaz eşya, mobilya vb.), evlilik masrafları, hac-umre ödemeleri gibi birçok ihtiyacın giderilmesi amaçlanmıştır. İhtiyaç kredis vadeleri maksimum 60 ay ile sınırlıdır (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/ihciyac-finansmani/Sayfalar/ihciyac-finansmani.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.2.2. Konut Kredis

Katılım bankalarında konut kredis ürünüde işleyiş şu şekildedir; müşteri alacağı konutu belirler banka o konutu satın alıp müşteriye vadeli olarak satar. Bu finansman türünde vade maksimum 120 ay olup, ödeme şekli ise artan taksitler, azalan taksitler veya müşterinin belirleyeceği bir ödeme planı şeklinde olur (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/konut-finansmani/Sayfalar/konut-finansmani.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.2.3. Arsa Kredis

Arsa kredisinde ise konut kredisindeki sistemin aynısı geçerlidir. Fakat arsa kredilerinde vade 60 ay ile sınırlıdır (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/bireysel/Pages/Arsa-Finansmani.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.2.4. Taşıt Kredis

Katılım bankalarında taşıt finansmanı kredis maksimum 48 aya kadar vade şeklindedir. Bu kredi türünde sıfır taşıtlar, 2. el taşıtlar, ticari hat ve plaka tutarı

şeklinde ürünler finanse edilmektedir (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/tasit-finansmani/Sayfalar/Tasit-Finansmani.aspx>/ E.T: 12.05.2019).

3.1.1.2.5. İşyeri Kredisi

İşyeri kredisi de işlerini büyütmek isteyen şahısların kullandığı bir kredi türüdür. Katılım bankalarında işyeri kredileri maksimum 60 aya kadar vade şeklindedir (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/bireysel/Pages/Isyeri-Finansmani.aspx>/ E.T: 13.05.2019).

3.1.2. Gayri Nakdi Krediler

Katılım bankalarında konvansiyonel bankalardaki gibi gayri nakdi ürünler bulunmaktadır.

3.1.2.1. Referans Mektubu

Referans mektubu, firmaların çalıştığı bankalardaki kredibilitesini gösteren ve firmanın kredibilitesinin muhatap kurum tarafından değerlendirilmesini sağlayan bir üründür. Katılım bankaları tarafından inşaat ve taahhüt firmalarına verilmekte olup, TL ve yabancı para cinsinden verilebilir (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobi-kredileri/gayri-nakdi-krediler/Sayfalar/referans-mektuplari.aspx>/ E.T: 13.05.2019).

3.1.2.2. Teminat Mektupları

Firmalar ticari faaliyetlerinde bir mal veya hizmet üretirler veya üretilmiş olanın ticaretini yaparlar. Bu süreçte firmalar üretmiş oldukları mal ve hizmetin karşılığı olan bedeli nakit veya vadeli olarak tahsil ederler. Bazı durumlarda ise üretici firmalar mal ve hizmet satacağı firmayı tanımadığı, firmanın ödeme gücünü bilmediği için firmadan teminat isteyebilir. Böyle durumlarda mal ve hizmet alımına talip olan firma, satıcı firmaya güvence vermek amacıyla bankaya başvurabilir. Firmanın bankaya başvurusu sonrası bankanın bu alışveriş işlemi için satıcıya vereceği garantinin adı teminat mektubudur (Başara, 2009, s. 83).

Teminat mektupları, bir işin yapılmasını, bir borcun ödenmesini veya bir malın tesliminin belirlenen sürede gerçekleştirileceğini garanti altına almak üzere firma adına banka tarafından satıcıya verilen bir taahhüttür. Teminat mektupları işin

niteliğine göre kesin, geçici, avans ve özel taahhütlü olarak değişebilir. Bunların dışında bir de Eximbank teminat mektubu vardır. Bu mektup ise ihracat yapan firmaların ihracatlarını geliştirmeleri için Eximbank tarafından verilen kredilere başvurmaları adına bankadan Eximbank'a verdikleri mektup türüdür (<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobi-kredileri/gayri-nakdi-krediler/Sayfalar/teminat-mektuplari.aspx/> E.T: 13.05.2019).

3.1.2.3. Kabul-Aval Kredisi

Kabul-Aval kredisi ithalat yapan firmaların dış ticaret işlemlerinde en çok kullandıkları borç ve alacak ilişkisinin gösterildiği kambiyo senetleridir. Aval, bir borcun alacaklısına ödenmesini taahhüt eden kambiyo senedini borçlu adına imzalayarak borçlu adına kefil olma işlemidir. Aval işleminde kambiyo senedindeki borç altına imza atan herkes borçtan müteselsil sorumludur (Aktepe, 2015, s. 127).

Kabul kredisi; alıcı tarafından keşide edilen ve kabul edilen senet veya satıcı tarafından düzenlenen ve alıcı tarafından kabul edilen poliçenin üzerinde yazan vade tarihinde ilgili banka tarafından ödeneceği taahhüt edilen bir kredi enstrümanıdır. Bu kredilerde katılım bankaları müşterisinin kefil olup, onun alım gücünü desteklemiş olmaktadır (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Kabul-Aval-Kredisi.aspx/> E.T: 13.05.2019).

3.1.2.4. Akreditif

İthalat yapan firmaların yurtdışında ki bir satıcıdan alacağı malın bedelinin bir kısmına veya tamamına bankanın kefil olması işlemine akreditif işlemi denilmektedir. Akreditif işleminde banka ithalatçının destekçisi, ihracatçının ise güvencesi konumundadır. Bankalar akreditif işlemlerinden komisyon elde etmektedirler (Bayındır S. , 2005, s. 177).

Akreditif, alıcı firmanın talimatı doğrultusunda bankanın belirlenmiş olan bir tutara kadar, akreditifte talep edilen evraklar karşılığında belirtilen sürede satıcı firmaya ödeme yapacağını yazılı olarak taahhüt etmesidir. Dış ticarete kambiyo işlemleri her ülkede farklılık göstereceğinden dolayı akreditif ile alıcı firma talep ettiği malı, satıcı firma ise satacağı malın bedelini güvence altına almaktadır. Satıcı akreditif şartlarına uygun olarak hareket edip, akreditif belgelerini zamanında bankaya sunması

halinde kendisine ödeme yapılması hakkını elde eder. Eğer satıcı akreditif şartlarına uygun hareket etmez ise alıcının ödeme yükümlüğü doğmaz. Akreditifte akdinde taraflar bulunmaktadır.

Bu taraflar (<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Akreditif.aspx/> E.T: 14.05.2019);

- **Amir:** Akreditife konu olan mal veya hizmeti satın almak için bankaya başvuran taraftır,
- **Amir Banka:** Alıcının talimatları doğrultusunda akreditifi açan ve ödeme taahhüdünde bulunan bankadır,
- **Lehtar:** Tarafına akreditif açılan satıcıdır,
- **İhbar Bankası:** Açılan akreditifi lehtara ileten bankadır,
- **Teyit Bankası:** Lehtarın talebi ve amir bankanın yetkilendirmesi ile amir bankanın ödeme yükümlülüğüne ilave olarak lehtara karşı ödeme taahhüdünde bulunan bankadır.

3.2. İslami Bankacılıkta Kredi Yöntemleri

3.2.2. Murabaha

Murabaha malı kâr ile satma anlamına gelmektedir. Murabaha işleminde banka müşterisinin ihtiyacı doğrultusunda mal veya hizmeti satıcıdan peşin olarak satın alıp üzerine kendi belirlemiş olduğu kârı ekleyip müşterisine vadeli olarak satar. Bu işlem katılım bankacılığında uygulanan bir işlemdir. Katılım bankaları bu işlem sayesinde müşterilerinin çeşitli ürün ve hizmetleri faizsiz olarak satın almalarını sağlamaktadır (TKBB, 2018, s. 62).

Murabaha işleminde satın alınacak malın fiziksel olarak mevcut olması gerekmekte olup, katılım bankacılığının ilk zamanlarında alınan mal yerinde kontrol edilmekteydi. Bu süreçte fiziksel olarak var olan malın alımı banka tarafından gerçekleştirilir ve müşteriye satışı yapılır. Fakat banka malın alımını yaptıktan sonra bankaya başvuru yapan müşterinin vazgeçmesi durumu banka için önemli risk teşkil etmektedir. Bu sebeple bankalar murabaha işlemlerinde kendisine başvuru yapan

müşteriden yazılı bir sözleşme almaktadır. Murabaha işlemlerinde kendisine başvuran müşterinin talebi üzerine bankanın satın aldığı malı, müşteri vadeli olarak bankadan satın almak isteyebilir bu durumlarda banka müşterisinden riskini güvence altına almak için teminat isteyebilir (Akgüç, 1987, s. 143).

Murabaha işleminde izlenen adımlar aşağıdaki gibidir (Altan, 2001, s. 319);

- Firma, satın alacağı mal veya hizmet fiyatı üzerinde satıcı ile anlaşır ve bankaya başvurusunu yapar.
- Firma, banka ile ödeme planı ve kâr payı hususu görüşüp anlaşma yapar,
- Satıcı, alıcı ile anlaşmış olduğu fiyat üzerinden malın faturasını banka adına hazırlar.
- Banka bu fatura karşılığında malın bedelini satıcıya ödeyerek malı satın alır.
- Banka satın aldığı malın fatura bedeli üzerine alıcı ile anlaşılan kâr payını ekleyerek alıcıya malın satışını gerçekleştirir.
- Alıcı, bankadan almış olduğu mal karşılığında mal bedelinin vadesi gelince bankaya ödemeyi gerçekleştirir.

3.2.3. Mudarebe

Mudarebe, Arapça “darb” fiil kökünden gelen bir kelime olup “bir yandan sermaye, bir yandan emek konularak kurulan ortaklık” anlamına gelmektedir. Mudarebe katılım bankacılığında emek-sermaye ortaklığı kapsamında değerlendirilmektedir (TKBB, 2018, s. 71-72).

Mudarebe, katılım bankalarının uyguladığı bir fonlama yöntemidir. Mudarebede banka sermayeyi, müşteri ise emeğini ortaya koyar ve işlemin sonunda anlaşılan oran üzerinden elde edilen kâr taraflar arasında paylaşılır. Mudarebe işleminde kâr ve zararın eşit çıkması durumunda banka yatırmış olduğu sermayeyi geri alır. Böyle bir durumda iki tarafta ne kâr ne de zarar elde eder. İşlemin zarar etmesi durumunda ise banka zararı tazmin eder. Emeğini ortaya koyan taraf ise bu sürede emeğini boşa harcamasından dolayı zararı emeği ile telafi ettiği düşünülür (Özsoy İ. , 2011, s. 63).

Mudarebenin özelliklerini şu şekilde açıklayabiliriz (Akgüç, 1987, s. 130);

- Sermaye sahibi ile emek ortaya koyan müteşebbis arasında yapılır,
- İşlemden doğacak kârın paylaşımı ortaklar arasında işlem öncesi belirlenen oran üzerinden yapılır,
- İşlem süreci emek koyan müteşebbis tarafından takip edilir,
- Sermaye koyanın denetim yetkisi vardır,
- İşlem sonucunda doğan zarar sermaye koyan tarafından karşılanır.

3.2.4. Müşareke

Müşareke finansman türünde bir projede emek ve sermaye sahibi bir araya gelir. Fakat bu finansman türünde iki tarafta hem emek hem sermaye koyar. Sermaye oranı taraflar arasında belirlenir. Projenin gerçekleşme safhasında sermayedarlar söz hakkına sahip olduğundan dolayı iki tarafta az veya çok sermaye koymak zorundadır. Başka bir ifade ile müşareke hem emeğin hem de sermayenin koyulduğu bir finansman yöntemidir (Bakkal, 2016, s. 14).

Müşareke aşamalarını şu şekilde sıralayabiliriz (TKBB, 2018, s. 74);

- Banka ve müşteri arasında bir iş ortaklığı sözleşmesi imzalanır ve bu şekilde proje başlatılır,
- Banka projeye sadece sermaye sağlayabilirken, müşteri (proje ortağı) hem emek hem de sermaye sağlamak zorundadır,
- Projeden kâr elde edilmesi durumunda bu kâr daha önceden yapılan ortaklık sözleşmesine göre dağıtılırken zarar edilmesi durumunda bu zarar projenin başında ortaya konulan sermaye oranına göre dağıtılır.

Müşarekenin sabit müşareke ve azalan müşareke olarak iki çeşidi vardır. Bankanın ortaya koyduğu sermayenin proje süresince değişmeden devam etmesi durumuna sabit müşareke denilmektedir. Azalan müşareke ise; bankanın projenin mülkiyetini müşteriye devrederek sözleşmedeki ortaklık payını düşürmesi durumudur (Tunç, 2016, s. 148).

3.2.5. İcara

İcara kiralama demek olup, katılım bankalarının uzun vadeli fonlama yöntemlerinden biridir. İcara işleminde banka, müşteri tarafından belirlenmiş olan makine, teçhizat, ekipman vb. malları satın alır ve müşteri ile arasında bir kira sözleşmesi yapar. Bu sözleşme üzerinde taraflarca belirlenen vade üzerinden müşteri kira bedeli şeklinde bankaya ödeme yapar. Sözleşmede belirlenen vade sonunda ise kiraya konu malın mülkiyeti sözleşmede belirlenen devir tutarı üzerinden müşteriye geçer (Özsoy İ. , 1994, s. 142).

İcara işleminin gerçekleşmesinde kira konusu şeyin İslam hukukuna uygun olması gerekmektedir. Kiralama işlemine konu mal makine, ekipman, teçhizat, arsa, bina vb. ürünler olabileceği gibi hizmet sözleşmesi içeren ürünlerde olabilir. Katılım bankaları kiralama yani icara işlemlerini yapmaya kanunen yetkilidirler. Fakat konvansiyonel bankalarda bu yetki bulunmamaktadır. Bu sebeple konvansiyonel bankalar icara işlemleri için ayrı bir kiralama iştiraki kurmaktadır. İcara işleminde en önemli hususlardan birisi; bankadan kiralama işlemini talep eden müşterinin kiralamaya konu mal üzerinde daha önce herhangi bir girişiminin bulunmaması gerekmektedir. Yani icara işleminde katılım bankalarının, diğer fonlama yöntemlerinde olduğu gibi ticaretin en başında yer alması gerekmektedir (Odabaşı, 2010, s. 27).

İcara finansman yönteminin katılım bankalarındaki aşamalarını şu şekilde sıralayabiliriz (TKBB, 2018, s. 81);

- Kiracı ile satıcı arasında ön satış anlaşması yapılır ve fiyat sadece tespit edilir, müşteri malı satın almaz,
- Müşterinin bankaya müracaatı üzerine banka malı satın alır ve satıcı malı müşteriye, malın faturasını da bankaya gönderir,
- Banka mal bedelini satıcıya peşin olarak ödeyerek malın mülkiyetini alır. Daha sona malı müşteriye kiralar,
- Müşteri kira bedellerini bankaya öder ve kira sözleşmesi süresince malın kullanım hakkına sahiptir,

- Müşteri tüm kira ödemelerini yaptıktan sonra mal mülkiyeti kiralama sözleşmesinden bağımsız olarak hibe veya satış akdi yoluyla müşteriye geçer.

3.2.6. Selem

Selem, nitelikli bir malın bedelinin önceden ödenip malın kendisinin ileri bir tarihte teslim alınması şeklinde olan finansman yöntemidir. Bu finansman yönteminde banka alımını yapacağı ve ileri bir tarihte üretilecek olan nitelikli bir malın bedelini peşin öder ve malın teslim vadesi geldiğinde malı teslim alır. Malı peşin olarak satın alan banka, satışını yapabilmesi için malın teslim vadesini beklemek zorundadır. Selem işleminde İslami hukuka göre para, altın, gümüş veya bu tür ürün türevleri olan herhangi bir ürünün fonlanması faiz olarak görüldüğü için kesinlikle yasaklanmıştır (Hazar & Babuşcu, 2017, s. 183).

Selem işleminin tarihi İslamiyet'in ilk dönemlerine kadar uzanmaktadır. O dönemlerde Arabistan'da çiftçiler hasat döneminde alacakları ürünlerini peşin olarak mahsul ekimi yapacakları dönemde satarak ekim için gerekli olan tohum ve gübre ihtiyaçlarını karşılardı. Sonrasında ürün hasılatı yapılırca peşin olarak satmış olduğu kişilere ürünü teslim ederlerdi (Özsoy M. Ş., 2012, s. 184).

Selem finansmanının günümüzde uygulanış aşamalarını şöyle sıralayabiliriz (TKBB, 2018, s. 83-84);

- Müşteri ve banka arasında anlaşma sağlanır ve bu anlaşma üzerinde malın cinsinin, özelliklerinin, miktarının, fiyatının, teslim tarihinin ve teslim yerinin belirtilmesi zorunludur,
- Banka satıcıya malın üretim siparişini verir,
- Banka mal bedelini satıcıya peşin olarak öder ve malın mülkiyeti bankaya geçer,
- Mal üretildikten sonra banka üretilen malın müşteriye teslim edilmesini sağlar,
- Müşteri bu fonlama türüyle gelecekte almayı planladığı ürünü şimdiden almış ve faize bulaşmamış olmaktadır.

3.2.7. İstisna

İstisna akdi diğer ismiyle eser sözleşmesi özellikleri müşteri tarafından belirlenmiş nitelikli bir malı belirlenmiş bir fiyata üreticinin imal etmeyi taahhüt ettiği sözleşme türüdür. İstisna akdinin selem akdinden farkı; istisna akdinde mal ve malın bedelinin gelecekte belirlenmiş olan bir tarihte ödenebilecek olması ile malın standart veya fabrikasyon bir mal olmamasıdır. Selem akdinde ise malın bedeli mal üretilmeden önce işin başında ödenmekte, mal ise ileri bir tarihte teslim alınmaktadır. İstisna sözleşmeleri genelde inşaat-yapı sektöründe ve ticaret finansmanında kullanılan bir yöntemdir. Bu sektörlerde tercih edilmesinin sebebi ise istisna sözleşmelerine konu olan malın standart bir mal olamaması müşterinin özelliklerini belirlediği bir mal olmasıdır (TKBB, 2018, s. 85).

İstisna akdi finansman yönteminde üretici imal edeceği malın üretim masrafını peşin alarak üretim maliyetini tedarik ettiği gibi üretecek olduğu malın satışını da garanti altına almış olmaktadır. İstisna sözleşmesinde müşteri bankaya almak istediği malın özellikleri konusunda bilgi verir ve banka ile anlaşmasını yapar. Bankada üreticiye malın siparişini verir. İşlemin sonunda malın istenilen özelliklere haiz olmaması veya malın kusurlu olması durumunda müşteri sorumluluğu bankaya, bankada üreticiye yükler. Fakat banka müşterinin istemiş olduğu özelliklerdeki malı bir başka üreticiden tedarik etmek zorundadır (Bayındır A. , 2016, s. 247-248).

İstisna sözleşmesinin aşamalarını şu şekilde sırlayabiliriz (TKBB, 2018, s. 86);

- Banka ve müşteri arasında bir anlaşma sağlanır,
- Banka satıcıya malın üretim siparişini verir,
- Banka mal bedelini satıcıya öder,
- Mal üretildikten sonra banka malın müşteriye teslim edilmesini sağlar,
- Müşteri bu işlemde doğan borcu vade sonunda bankaya öder.

3.2.8. Teverruk

Nakit bulmak amacıyla bir kimseden vadeli olarak alınan malın başka bir kimseye peşin olarak satılması işlemine teverruk denir. İslam hukuku faizi yasaklamıştır. Fakat firmaların ya da şahısların nakit sıkışıklığı yaşadıklarında nakde

ulaşabilmeleri için gerçek ticari işlemler yapmalarını yasaklamamıştır. Katılım bankaları, müşterilerin nakit ihtiyaçlarını karşılama aşamasında teverruk finansman yöntemini kullanmaktadır. Katılım bankaları emtia piyasasından (Londra Metal Borsası) müşterinin ihtiyacı olan nakit tutarı kadar metal (elik, bakır, demir, platin) alımını yapıp, müşteriye vadeli olarak satarlar. Satış sonrasında ilgili emtiayı müşteriden alınan vekalet ile emtia piyasasında peşin olarak satıp, müşterinin nakit ihtiyacını karşılamış olurlar. Katılım bankaları bu işlemi yapmadan önce müşterinin nakit ihtiyacının neden kaynaklandığı, nakit bulamadığı takdirde müşterinin yaşayacağı sıkıntıyı göz önünde bulundurur (Aktepe, 2015, s. 111).

Teverruk işleminin geçerli olabilmesi için uyulması gerek kuralları şu şekilde sıralayabiliriz (AAOIFI, 2012, s. 574-575);

- İster pazarlık yoluyla olsun isterse murabaha finansman yöntemiyle olsun vadeli bedelle emtia alınırken bütün fıkhi gereklilikler yerine getirilmelidir,
- Emtia, satıcının diğer varlıklarından tam olarak ayrılacak şekilde belirlenmelidir,
- Emtia, sözleşme sırasında fiziki olarak mevcut değilse malın nitelikleri, miktarı, bulunduğu yer, numunesi müşteriye bildirilmelidir. Böylelikle satışın gerçek olduğu sağlanmış olur.
- Malın teslim alınmasına engel hiçbir kayıt ve faaliyet bulunmamalıdır,
- Haram kılınan satıştan kaçınmak için malın eski sahibine geri dönmemesini engellemek amacıyla teverruk konusu emtianın vadeli bedelle satın alındıktan sonra üçüncü bir tarafa satılması, eski sahibine satılmaması gerekir,
- Teverruk alıcısının malı teslim alma hakkını ihlal eden bir yol kullanarak emtianın vadeli bedelle alındığı sözleşme ile peşin bedelle satıldığı sözleşme arasında bir bağ kurulmamalıdır,
- Teverruk alıcısının kuruluştan aldığı malı satmak için satın aldığı kuruluşu veya onun vekilini yetkilendirmemesi gerekir. Fakat alınan malın satılması hukuken ancak kuruluşu vekil kılarak mümkün olması durumunda alıcının kuruluşa vekalet vermesinde engel bulunmamaktadır,

- Kuruluş müşteriye sattığı malı, müşteri adına satacak üçüncü bir taraf için vekalet düzenlememelidir,
- Müşteri satın aldığı malı ya kendisi satmalı ya da kuruluş dışında bir başkasına vekalet vermelidir,
- Kuruluş sattığı malın bizzat müşterisi ya da müşterisinin belirleyeceği bir vekil tarafından satılabileceğini müşterisine bildirmelidir.

3.2.9. Karz-ı Hasen

İslamiyet iyiliği teşvik etmiş kötülüğü de yasaklamıştır. İslamiyet iyilik konusunda ihtiyaç sahiplerine yardım edilmesini belirli durumlarda bağış sistemi şeklinde zorunlu hale getirmiştir. Mesela, Müslümanların her yıl mallarından (zekât, fitre, fidye ve kefare) İslam'ın belirlediği ölçüde belirli bir kısmını yardıma muhtaç insanlara vermesi emredilmiştir. Bunların dışında zorunlu olmayan yardımlaşma enstrümanları da bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de Karz-ı Hasen'dir. Karz-ı Hasen maddi sıkıntıya düşmüş kişiye ihtiyaç olduğu meblağı hiçbir menfaat beklemeden verme ve vadesi geldiğinde verilen meblağı aynı şekilde geri alma işlemidir (Aktepe, 2015, s. 19).

Karz sözleşmesinin kurucu unsur ve şartlarını şu şekilde sıralayabiliriz (AAOIFI, 2012, s. 412),

- Karz akdi, borç ve ödünç kelimeleri ile bu anlama gelen her türlü söz veya fiil ile gerçekleştirilen icap ve kabul sonucunda kurulur,
- Karz verenin teberru ehliyetine sahip olması şartı aranır,
- Karz sözleşmesine konu malın dinen tedavülü caiz, belirli ve misli olması gerekir,
- Karz alan, sözleşme konusu malı teslim aldığı anda malik olur ve malın emsalini geri ödemekle yükümlüdür,
- Kural olarak sözleşmeye konu malın emsalini, teslimin gerçekleştiği yerde geri ödemek gerekir.

3.2.10. Komodite (Commodity)

Katılım bankalarının zaman zaman ellerindeki fazla nakdi değerlendirmek zaman zamanda nakit ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla uluslararası piyasalarda emtia alım satımı yaparlar. Bu alım satım işleminde, uluslararası emtia piyasasında malı peşin alıp yine aynı piyasada vadeli satma işlemine “komodite murahaba”, malı vadeli alıp aynı piyasada peşin satma işlemine ise “reverse murabaha” işlemi denilmektedir. Aslında her iki işlemde teverruk işlemidir. Bu işlemler büyük fonların işletilmesi veya büyük fonların Türkiye’ye getirilmesi adına uygun bir finansal yöntemdir (Aktepe, 2015, s. 112).

3.2.11. Risk Sermayesi

Risk sermayesi, sermaye sıkıntısı çeken fakat orijinal projeleri bulunan ve büyüme potansiyeli taşıyan küçük ve orta ölçekli işletmelere veya yeni kurulacak firmalara sabit bir faiz yükü getirmeyen yeni sermayedarlar ile nakit sıkıntısını çözerek projelerini hayata geçirmeye sağlayan finansal sorunları ortaklık temelinde çözen bir finansman yöntemidir (Erol, 1992, s. 28).

SPK risk sermayesini, orijinal fikirleri ve projeleri olan fakat sermaye açısından yeterli kaynak üretemeyen genç girişimcilerin bu projelerini hayata geçirmeye imkân sağlayan bir finansman, yatırım türü olarak tanımlamaktadır. Bir projede, fizibiliteden pazarlama safhasına kadar her aşamada sermaye ihtiyacı gereklidir. Risk sermayesi ise 3 aşamadan oluşmaktadır;

- Fon bulma aşaması
- Yatırım aşaması,
- Yatırımdan çıkma aşaması,

Yatırıma girecek olan sermaye şirketi ilk aşamada gerekli olan fon kaynağını sağlar. İkinci aşamada ise yatırıma geçilerek orijinal fikirlerle hazırlanmış olan projelere sahip genç girişimcilerin talepleri alınır, projeler arasında eleme yapılarak en kârlı ve rasyonel proje seçilir. Seçilen projeye yatırım yapılır. Son aşamada ise sermaye sahibi firma elindeki hisseleri satar ve projeden çıkar (Terzi, 2013, s. 64-65).

Risk sermayesinin orijinal karşılığı “Venture Capital” şeklindedir. Cesaret, kader, cüret anlamına da gelen venture kelimesi, genellikle spekülâtif yatırım konusunda istekli olan girişimcilerin sermayelerine katkıda bulunan veya bu yatırımlar için kullanılan kaynak anlamında kullanılmaktadır (Aypek, 1997, s. 7).

3.2.12. Sukuk

Finansal sertifikanın Arapçadaki adı olan sukuk sertifika, vesika, enstrüman anlamlarına gelen ‘sakk’ kelimesinin çoğuludur. Bono ve tahvil Arapçada senet anlamına gelirken, İslami tahvil anlamına gelen saklar için Arapçada sukuk kelimesi kullanılmıştır (Güngören, 2013, s. 97).

Devletlerin ve anonim şirketlerin nakit bulmak amaçlı faiz karşılığı borçlanacakları finansal enstrümanlar bulunmaktadır. Bu enstrümanlardan ikisi, tahvil ve hazine bonosudur. Bu enstrümanlar sayesinde sermaye sahipleri faiz elde ederler. Bu sayede bu tür enstrümanlar piyasaya bir yatırım aracı olarak sürülmektedir. İslam da ise zaruri haller dışında faizle borçlanmak meşru görülmez. Bu sebeple devletler ve faiz hassasiyeti taşıyan kuruluşlar ile ticari işlemlerle nakit temin etmek ve faizsiz gelir elde etmek isteyenlere de bir yatırım aracı sunmak amacıyla sukuk ihracı gündeme gelmiştir. Sukuk, bir ticari varlığın menkul kıymetleştirilerek sertifikalar aracılığıyla satımıdır. Bu sertifikalardan alan yatırımcılar sukuka konu mala sertifikalarındaki oran miktarı kadar ortak olurlar (Aktepe, 2015, s. 147).

Son yıllarda popülaritesi artan bir enstrüman olan sukuk, katılım bankalarına, özel kuruluşlara devlet hazinesine İslami finansa uygun önemli kaynaklar sağlamaktadır (Sümer & Onan, 2015, s. 303).

Sukuk genelde bono ile karıştırılmaktadır. İkisi de yapılandırılmış finansmana aracı olmalarına rağmen aralarında birçok farklılık bulunmaktadır. En önemli farklılıklardan bir tanesi bonoda ihraç eden faiz ödemeyi kabul etmiştir. Ayrıca bonoda ihraç eden vadesi geldiğinde bono sahibine anaparasını ödemeyi taahhüt etmiştir. Sukuk ise en başta bir borç enstrümanı değildir. Sukukun temelinde mutlaka bir dayanak varlık olmalıdır. Sukuk sertifika sahibine dayanak varlıktan doğan gelirden istifade etmeyi sağlar. Sukuktaki gelir faizsiz bankacılık prensiplerine uygun olan varlıklardan elde edilmelidir. Yatırımcılar sukuk sertifikası ile bir yatırım projesine

girerek risk üstlenirler. Bono ve sukukun birbirine benzer yönleri ise sukukun da bono gibi fiyatlanması, kote edilmesi ve derecelendirme notu almasıdır (Özsoy M. Ş., 2012, s. 188).

Sukukun kendi içerisinde 7 farklı türü bulunmaktadır. Bu sukuk çeşitleri şu şekildedir (TKBB, 2018, s. 95-98);

- **Mudarebe Sukuku:** Yatırımcı sermayedar sıfatıyla sermayeyi tedarik eder. İhraç eden ise mudarib sıfatıyla bilgi ve tecrübesine dayanarak söz konusu sermayeyi yatırımlarda değerlendirir. Bu sukuk türünde getiri önceden belirlenen paylaşım oranları üzerinden dağıtılır. Fakat sermaye koyanın sermayesinin geri ödenmeme riski bulunmaktadır. Bu sukuk türü bir çeşit risk sermayesi yöntemiyle büyük projelere finansman sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir modeldir.
- **Müşareke Sukuku:** Bu sukuk türü yapı olarak mudarebe sukukuna benzemekte olup, ihraç edeninde bir miktar sermaye koyduğu sukuk çeşididir. Yatırımdan elde edilen gelir ise sermaye oranları doğrultusunda dağıtılır, zararda aynı şekilde sermaye oranları doğrultusunda karşılanır.
- **Murabaha Sukuku:** Bu sukuk çeşidinde banka, limit ayırdığı müşterilerini sektörel olarak sınıflandırır ve her sektöre ihtiyacı doğrultusunda ne kadar kaynak bulabileceğini araştırır. Bir sonraki aşamada ise bu amaçla kurulmuş özel aracı firma ile iletişime geçer. Bu şirkete ne kadar kaynağa ihtiyacı olduğunu iletir. Banka, kredi müşteri grubu, özel aracı şirket, mal satıcıları ve sukuk hissedarları olmak üzere beş taraf bulunmaktadır. Kâr payı ödemeleri toplu olarak veya taksitle yapılabilir.
- **Selem Sukuku:** Selem sukuk türünde özel aracı şirket tarafından ihraç edilen sukuk ile tasarruf sahiplerinden fon sağlanır. Sağlanan fonlar belli bir malın ileriki bir tarihte teslim alınacağı sözleşmesi kapsamında özel aracı şirkete ödenir. Sözleşmede belirtilen miktardaki emtiayı özel aracı şirket teslim etme zamanında daha yüksek bir fiyattan satabilir.

Bu alım satım fiyatı arasındaki fark kâr olup, geri ödeme safhasında yatırımcılara dağıtılır.

- **İstina Sukuku:** Bu sukuk türü ise inşaat ve taahhüt projelerinin gerçekleşmesinde yüklenici firmaya finansman sağlanmasında kullanılmaktadır. Müşteri sahip olduğu projesini hayata geçirebilmek için kaynağa ihtiyaç duyar ve bunu karşılamak için bankaya başvurur. Bankada müşteri tarafından sunulan projeyi taşeron firmalara aktarır. Projeyi yapacak olan taşeron firma ile banka arasında satış sözleşmesi özelliği taşıyan ve malın belirli tarihte teslim şartını içeren bir sözleşme imzalanır.
- **İcare Sukuku:** Bu sukuk yapısında genel olarak kullanılan yöntem sat-geri kiralama (sale and lease-back) yöntemidir. Kaynak kuruluş sahip olduğu kiralamaya konu varlığını ihraç eden özel aracı şirkete devreder ve sonra geri kiralar. İhraç edilen sukukun getirisi yatırımcılara kira ödemesi şeklinde dağıtılır. Dünyada en yaygın sukuk çeşidi budur.
- **Vekâlet Sukuku:** Vekâlet sözleşmesine dayalı katılım bankalarının kullandığı vekâlet ürününden gelmektedir. İslami finansın yaygın olduğu piyasalarda vekâlet (wakala) sukuk olarak isimlendirilmektedir. Ülkemizde bu ürün yönetim sözleşmesine dayalı kira sertifikası şeklinde mevzuata girmiştir. Vekâlet sukuk kaynak kuruluş tarafından yönetilmesi kolay olabilen ve elinin altında bulunan varlıklar üzerine ihraç edebilecek sukuk yapılarıdır. Varlık kiralama şirketi, yatırımcılardan topladığı fonları vekile yönetmesi amacıyla belli bir oran üzerinden verir. Vekil, varlık kiralama şirketinden aldığı nakitleri istinaden bir varlık havuzu oluşturur. Varlık havuzuna konulan varlıklardan elde edilen getirinin bir kısmı, sukukun ihraç edilmeden önce prensipte anlaşılan oran ve vade tarihinde varlık kiralama şirketi üzerinden yatırımcılara ödenir. Vekil fazla kâr ederse, fazla kazanç kendisine kalır.

SONUÇ

İslami bankacılık sistemi modern anlamda ilk defa 1955 yılında Pakistanlı Muhammed Uzeyr tarafından ortaya konulmuştur. 1960'lı yıllar ise İslami bankacılığın doğuş yıllarından ziyade doğum öncesi olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu dönemde faizsiz bankacılık Körfez ve Ortadoğu'nun dışına çıkamamış, sunduğu ürünler ise temel bankacılık ihtiyaçlarını bile zor karşılamaktadır.

Son yıllarda tüm dünyada geniş kitlelere yayılan faizsiz finans sistemi zorlu makro ekonomik ve siyasi şartlara rağmen büyümesini sürdürmektedir. Küresel faizsiz finans varlıklarının önemli bölümü, Körfez İş Birliği Konseyi ülkeleri, Güneydoğu Asya ve diğer MENA ülkeleri olmak üzere üç coğrafi bölgede yönetilmektedir. Küresel faizsiz finans sisteminin çekirdek piyasalarını Katar, Endonezya, Suudi Arabistan, Malezya, Birleşik Arap Emirlikleri, Türkiye, Bahreyn, Kuveyt ve Pakistan oluşturmaktadır.

İslami bankacılık sistemi geliştirdiği ürünlerle finans sektörüne yeni bir soluk getirmiş ve özellikle faiz hassasiyeti olan insanların fonlarını değerlendirebileceği bir kapı olmuştur. Faizsiz sistemde proje finansmanından, konut alımına kadar bireysel ve ticari ürün yelpazesi oldukça zenginleşmiştir. Bunların dışında devletlerin büyük fonları ülkelere çekmede ve büyük ölçekli kuruluşların yatırım için ticari faaliyetle faize bulaşmadan finansman sağlamaları açısından konvansiyonel bankacılık ürünleri karşısında sukuk gibi bir ürünü alternatif olarak koymuştur. Bunun dışında özellikle İslami fonların ülke ekonomilerinde reel sektöre girmesi açısından birçok ülke kredilerine aracılık faaliyeti yapmıştır. Bu büyüme karşısında sistemin denetlenmesi, derecelendirilmesi ve yeni ürünlerin çıkarılması aşamasında İslam Kalkınma Bankası, İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu ve İslami Finansal Hizmetler Kurulu gibi denetleyici ve düzenleyici kurumlar kurulmuştur.

Faizsiz finansın dünya genelinde yıllık %12 ortalama büyüme ile 2021 yılında 3,5 trilyon USD bir hacme sahip olacağı öngörülmektedir.

Türkiye’de İslami bankacılık sistemi katılım bankacılığı adı altında sürdürülmektedir. Bu sistem ilk olarak 1975 yılında başlamıştır. Yıllar itibariyle gelişen katılım bankacılığı Türkiye’de bankacılık sisteminde konvansiyonel bankacılık ve yatırım bankacılığı dışında üçüncü bir sac ayağı olmuştur. Özellikle faize mevduatlarını yatırmak istemeyen bireylerin yastık altında tuttıkları mevduatlarını bu sistemde değerlendirmeye başlamışlar ve bu ülke ekonomisine ciddi katkıda bulunmuştur. Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri direkt olarak satıcıya ödeme şeklinde olmasından dolayı toplanan fonların ülke ekonomisine ciddi katkısı olmuştur. Ayrıca katılım bankacılığı sisteminde işletmeye verilen kredi bir çeşit o işletmeye ortak olma şekli içermesinden dolayı firmaların güncel durumları katılım bankaları tarafından dolayı olarak denetime tabi olmuştur. Bu da finansal sistemin sağlıklı olarak işlemesine katkı sağlamaktadır. Katılım bankaları faizsiz sistemde bireylere ve firmalara, konvansiyonel bankalarda bulunan ürünlerin hemen hemen hepsine alternatif oluşturabilecek ürünler sunmaya başlamıştır. Katılım bankaları nakdi ve gayri nakdi türde birçok ürün ile gerçek ticarete aracılık etmektedir.

Türkiye’de katılım bankalarının payı mevcut bankacılık sistemi içerisinde %5’i bulmaktadır. Ayrıca 2018 yıl sonu itibariyle katılım bankacılığının aktif büyüklüğü yaklaşık 206 milyar TL’ye ulaşmıştır. Bunun dışında 2018 yıl sonu itibariyle katılım bankacılığının toplamış olduğu fon tutarı yaklaşık 139 milyar TL’ye, kullandırmış olduğu fon tutarı ise yaklaşık olarak 131 milyar TL’ye ulaşmıştır.

KAYNAKÇA

- AAOIFI. (2012). Faizsiz Bankacılık Standartları. (M. Odabaşı, & İ. E. Aktepe, Çev.) İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Abdul-Rahman, Y. (2015). İslamda Bankacılık ve Finansman (1 b.). (S. Tuğ, & A. Tuğ, Çev.) İstanbul: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Akgüç, Ö. (1987). 100 Soruda Türkiye'de Bankacılık. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akın, C. (1986). Faizsiz Bankacılık ve Kalkınma. İstanbul: Kayıhan.
- Aktepe, İ. E. (2015). Sorularla Katılım Bankacılığı . İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği Yayınları.
- Albaraka . (2015). Katılım Bankacılığı Sistemi, Çalışma Esasları ve Uygulaması. İstanbul: Kurumsal Yayın.
- Altan, M. (2001). Fonksiyonlar ve İşlemler Açısından Bankacılık. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- Aras, O. N., & Öztürk, M. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. Ekonomi Bilimleri Dergisi, 3(2), 167-179.
- Atar, A. (2017). Başlangıcından Günümüze Dünyada ve Türkiye'de İslami Bankacılığın Genel Durumu. Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, 1029-1062.
- Aypek, N. (1997). Sermaye Piyasası Aracı Olarak Risk Sermayesi ve Türk Sermaye Piyasasında Uygulanabilirliği. Ankara: KOSGEB Yayını.
- Bafra, E. (2015). Katılım Bankacılığı Uygulamasında İslami Bankacılık Sözleşmelerinin Temelleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bakkal, A. (2016). Katılım Bankalarında Murabaha Dışı Gelir Kaynaklarının Arttırılması. Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi, 21(36), 7-2.

- Başara, İ. (2009). Banka Teminat Mektuplarının Hukuki Niteliği. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 302-317.
- Battal, A. (1999). Bankalarla Karşılaştırmalı Olarak Hukuki Yönden Özel Finans Kurumları. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Bayındır, A. (2016). Ticaret ve Faiz. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bayındır, S. (2005). İslam Hukuku Çerçevesinden Faizsiz Bankacılık. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Bayındır, S. (2007). Asya ve Afrika Kültürünün Dünyaya Bir Armağanı: Faizsiz Bankacılık. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi Yurtta Sulh Cihanda Sulh: 10-15 Eylül (s. 17-29). Ankara: Ankara Kültür, Dil ve Tarih Kurumu.
- Canbaz, M. (2015). Bankacılık Giriş ve İlkeleri. (F. Kaya, Dü.) İstanbul: Beta Yayınları.
- Canbaz, M. (2016). Katılım Bankacılığı. İstanbul: Beta Yayınları.
- Çanakçı, M. (2014). Çok Kutuplu Dünyada İslami Finans Piyasalarının Gelişimi ve Sukuk İhraçları. Türkiye İslam İktisadı Dergisi, 1(2), 43-58.
- Dikkaya, M., & Kutval, Y. (2014). Katılım Bankacılığı Türkiye Örneği. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Dünya'da ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık. (2004). İstanbul: Özel Finans Kurumları Birliği.
- Erdem, E. (2008). Para Banka ve Finansal Sistem. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Ergeç, E. H., Kaytancı, B. G., & Toprak, M. (2014). Katılım Bankası Müşterilerinin Bankacılık Sistemi Kullanım Tercihleri: Mevduat Bankaları İçin İslami Bankacılık Penceresi. Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi, 53-90.
- Erol, C. (1992). Faizsiz Kredi Modeli Venture Capital Finansman Modeli. Bankacılar Dergisi, 28.
- Eskici, M. M. (2007). Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri. Yanınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı .

Günel, V. (1984). Özel Finans Kurumları. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

Hazar, A., & Babuşcu, Ş. (2017). Genel Bankacılık Bilgileri. Ankara: Bankacılık Akademisi Yayınları.

Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek? Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 9(19), 51-74.

Karaman, H., Bardakoğlu, A., & Apaydın, H. Y. (2000). İlmihal-2 İslam ve Toplum. İstanbul: İSAM Yayınları.

Karapınar, A. (2003). Özel Finans Kurumları ve Muhasebe Uygulamaları. Ankara: Gazi Kitapevi.

Kılınç, Ö. F. (2014). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Müşteri Tercih Kriterleri Üzerine Bir Uygulama: Isparta İli Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı.

Konur, S. (2018). Faizin Ekonomik ve Toplumsal Zararları. <https://www.katilimanaliz.com/?Syf=22&Mkl=1064194&pt=S%C3%BCleyman%20KONUR&Faizin-Ekonomik-ve-Toplumsal-Zararlar%C4%B1/> Erişim Tarihi: (02.05.2019)

Küçük, E. (2012). Dış Haberler. <https://www.dunya.com/dunya/islami-finans-rotasini-avrupa039ya-cevirdi-haberi-188087/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

Mutlu , İ. (2003). Faiz. İstanbul: Mutlu Yayıncılık.

Odabaşı, M. (2010). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB Yayınları.

Orman, S. (1992). Modern İktisat Literatüründe Para, Kredi ve Faiz (Tartışmalı Toplantılar Dizisi 4). İstanbul: İSAV Yayınları.

ÖFKB. (2002). İstanbul: Özel Finans Kurumları Birliği.

- Özcan, M. E., & Hazıroğlu, T. (2000). Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı. B. C. Rodoplu içinde, Türkiye'de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama- (s. 246). İstanbul: Albaraka Türk Yayınları.
- Özeroğlu, A. İ. (2014). Sukuk ve Türkiye'de Sukukun Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. Tarih Okulu Dergisi, 7(19), 751-772.
- Özsoy, İ. (1987). Türkiye'de Özel Finans Kurumları ve İslam Bankacılığı. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Özsoy, İ. (1994). Faiz ve Problemleri. İzmir: Nil Yayınları.
- Özsoy, İ. (1997). Özel Finans Kurumları. İstanbul: Asya Finans Yayınları.
- Özsoy, İ. (2011). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- Özsoy, İ. (2011). Türkiye'de Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB.
- Özsoy, M. Ş. (2012). Sağlam Bankacılık Modeli ile Katılım Bankacılığına Giriş. İstanbul: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Öztürk, N. (2011). Para Banka Kredi. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Özulucan, A., & Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı İle Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6(11), 85-108.
- Pehlivan, P. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 16(31), 296-324.
- Serpam. (2013). Araştırma Notları-1. http://serpam.org/wp-content/uploads/Islami_Finans.pdf/ Erişim Tarihi: (09.05.2019)
- Sümer, G., & Onan, F. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 17/3, 296-308.

- Terzi, A. (2013). Katılım Bankacılığı: Kitaba Uymak mı, Kitabına Uydurmak mı? Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, 5(9), 55-68.
- TKBB. (2007). Dünyada ve Türkiye'de Faizsiz Bankacılık. İstanbul.
- TKBB. (2012). Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB Yayınları.
- TKBB. (2015). İstanbul: Türkiye Katılım Bankaları Birliği.
- TKBB. (2018). Kobi'ler için Adım Adım Katılım Bankacılığı. İstanbul: TKBB.
- Tunç, H. (2016). Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması. İstanbul: Nesil Yayınevi.
- Türkmenoğlu, R. E. (2007). Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uçar, M. (1992). Türkiye-Dünya'da Faizsiz Bankacılık ve Hesap Sistemleri. İstanbul: Fey Vakfı Yayınları.
- Uludağ, S. (1998). İslam'da Faiz Meselesine Yeni Bir Bakış. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Uslu, S. (2005). İslam'da Faiz Yasağı ve Çağdaş Finans. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Utku, M. (2018). Kobi'ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı. (M. Ş. Özsoy , & Y. Sayar, Dü) İstanbul: TKBB Yayınları.
- Yanpar, A. (2015). İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Zaim, S. (1992). İslam İnsan Ekonomisi. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)
- <https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)
- <https://www.kuveytturk.com.tr/yatirimci-iliskileri/kurumsal-bilgiler/ortaklik-yapisi> Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/yatirimci-iliskileri/Sayfalar/ortaklik-yapisi.aspx/>

Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/yatirimciiliskileri/Pages/Ortaklik-Yapisi.aspx/>

Erişim Tarihi: (08.05.2019)

<http://islamiktisadi.net/index.php/2018/01/01/faizin-ahlaki-psikolojik-manevi-zararlari/> Erişim Tarihi: (02.05.2019)

<https://www.emlakbank.com.tr/tr/yatirimci-iliskileri/hakkimizda/tarihce/> Erişim Tarihi: (08.05.2019)

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/girisimci/nakit-yonetimi/Sayfalar/dogrudan-borcandirma-sistemi-dbs.aspx/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx/> Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Kabul-Aval-Kredisi.aspx/> Erişim Tarihi: (13.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/bireysel/Pages/Isyeri-Finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (13.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/bireysel/Pages/Arsa-Finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/KGF-Kefaletli-Finansman.aspx/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Kurumsal-Finansman-Destegi.aspx/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobi-kredileri/gayri-nakdi-krediler/Sayfalar/teminat-mektuplari.aspx/> Erişim Tarihi: (13.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobi-kredileri/gayri-nakdi-krediler/Sayfalar/referans-mektuplari.aspx/> Erişim Tarihi: (13.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/gsm-kredileri.aspx/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/sep-krediler.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/dis-ticaret-ve-finansmani/Sayfalar/ulke-kredileri.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/tasit-finansmani/Sayfalar/Tasit-Finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/konut-finansmani/Sayfalar/konut-finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/ihtiyac-finansmani/Sayfalar/ihtiyac-finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (12.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/kobilere-destek/Sayfalar/kgf-destekli-krediler.aspx/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/kobi/nakit-yonetimi/Sayfalar/fonlu-cek.aspx/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/nakdi-krediler/Sayfalar/esnek-destek-finansmani.aspx/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/ticari/nakdi-krediler/Sayfalar/finansman-destegi.aspx/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

<https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finansi-taniyin/Sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<http://www.tkbb.org.tr/veri-seti/> Erişim Tarihi: (08.05.2019)

<https://www.kuveytturk.com.tr/ticari/finansman-urunleri/nakdi-finansman/> Erişim Tarihi: (10.05.2019)

<https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/kuveyt-turk-hakkinda/gecmisten-bugune-kuveyt-turk/> Erişim Tarihi: (07.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Eximbank-Sevk-Oncesi-Ihracat-Kredisi.aspx/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/ticari/Pages/Akreditif.aspx/> Erişim Tarihi: (14.05.2019)

<https://www.kuveytturk.com.tr/ticari/proje-finansmani/> Erişim Tarihi: (11.05.2019)

<https://www.albaraka.com.tr/albarakayi-taniyin.aspx/> Erişim Tarihi: (05.05.2019)

ÖZGEÇMİŞ

03 Kasım 1983 tarihi, Antalya ili Alanya ilçesi doğumluyum. İlk, Orta ve Liseyi yine aynı ilçede tamamladıktan sonra, Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümüne kaydoldum. Bu bölümden 2008 yılında mezun oldum. Mezuniyet sonrasında askerlik görevimi Manisa, Salihli İlçe Jandarma Birliğinde tamamladım. 2009 yılından beri, özel bir bankada çalışmaktayım. 2014 yılında da Beykent Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

Özel ilgi alanlarım, finans okur yazarlığı ve borsa.

Yabancı dilim İngilizce olup, bekarım.

Kamil ÇAPAK